

RAPORT Z WIZYTACJI **(ocena programowa)**

**dokonanej w dniach 23-24 listopada 2012 r. na kierunku „ochrona środowiska”
prowadzonym w ramach obszaru nauk ścisłych na poziomie studiów pierwszego
i drugiego stopnia o profilu ogólnoakademickim realizowanych w formie
stacjonarnej i niestacjonarnej w Wydziale Ochrony Środowiska
Prywatnej Wyższej Szkoły Ochrony Środowiska w Radomiu**

przez zespół oceniający Polskiej Komisji Akredytacyjnej w składzie:

przewodniczący: dr hab. Krystyna Dwucet - członek PKA

członkowie:

dr hab. inż. Krzysztof Pulikowski – członek PKA

prof. dr hab. Józef Koc – ekspert PKA

mgr Adam Szot – ekspert formalno-prawny PKA

Maria Golińska – ekspert ds. studenckich PKA

Krótką informacją o wizytacji

Polska Komisja Akredytacyjna po raz trzeci oceniała jakość kształcenia na wizytowanym kierunku studiów. Wizytacja została przeprowadzona z inicjatywy własnej Komisji.

Wizytacja została przygotowana i przeprowadzona zgodnie z obowiązującą procedurą. Raport został opracowany po zapoznaniu się Zespołu Oceniającego z przedłożonym przez Uczelnię raportem samooceny, a także na podstawie przedstawionej przez Uczelnię w toku wizytacji dokumentacji, spotkań i rozmów przeprowadzonych z władzami Uczelni i Wydziału, pracownikami i studentami ocenianego kierunku, z interesariuszami zewnętrznymi oraz hospitaacji zajęć, wizytacji infrastruktury dydaktycznej i przeglądu prac dyplomowych.

Władze Uczelni i Wydziału tworzyły dobre warunki do pracy Zespołu Oceniającego PKA.

Załącznik nr 1 Podstawa prawna wizytacji

Załącznik nr 2 Szczegółowy harmonogram przeprowadzonej wizytacji uwzględniający podział zadań pomiędzy członków zespołu oceniającego.

1. Koncepcja rozwoju ocenianego kierunku formułowana przez jednostkę

1). Aktualnie obowiązująca misja Prywatnej Wyższej Szkoły Ochrony Środowiska w Radomiu została przyjęta przez Senat 9 października 2010 r. W jej opracowaniu uczestniczył Założyciel Uczelni oraz członkowie Senatu. W chwili obecnej na końcowym etapie prac znajduje się projekt nowej misji i strategii Uczelni, która ma zostać uchwalona przez Senat do

końca 2012 r. W jej tworzeniu brali udział zarówno interesariusze wewnętrzni (rektor, prorektorzy, dziekani oraz pracownicy naukowci), jak również interesariusze zewnętrzni (założenia projektu były konsultowane z pracodawcami w trakcie konferencji zorganizowanej przez Uczelnię w strefie ekonomicznej).

W aktualnie obowiązującym dokumencie misją Prywatnej Wyższej Szkoły Ochrony Środowiska jest prowadzenie prac badawczo-rozwojowych na rzecz społeczności regionu przez kształcenie specjalistów wyposażonych w kompetencje techniczne i społeczne oraz upowszechnianie współczesnej wiedzy w dziedzinie ochrony i kształtowania środowiska naturalnego i środowiska pracy oraz wiedzy związanej ze zrównoważonym korzystaniem z zasobów przyrody. W misji podkreśla się, że kształcenie ukierunkowane jest na kształtowanie i ochronę środowiska, w tym na gospodarkę odpadami, ochronę wód, powietrza, powierzchni ziemi, na zrównoważony rozwój turystyki i rekreacji, inżynierii bezpieczeństwa i higieny pracy oraz logistyki czyli dziedzin uznanych za priorytetowe w europejskim obszarze kształcenia.

Narzędziami do realizacji misji Uczelni jest 8 szczegółowych celów strategicznych oraz 4 ogólne, które wyznaczają główne kierunki działania PWSOŚ w Radomiu, i opisują metody ich osiągnięcia. Cele strategiczne wyznaczają takie kierunki jak: rozwój działalności dydaktycznej przy stałym podnoszeniu jakości kształcenia i braniu pod uwagę oczekiwania rynku pracy; szerzenie idei ochrony środowiska; właściwy dobór i stały rozwój kadry naukowo-dydaktycznej poprzez zapewnienie pracownikom możliwości prowadzenia badań naukowych oraz warunków do podnoszenia kwalifikacji zawodowych i samodoskonalenia; doskonalenie procesu zarządzania Uczelnią, kreowanie nowych rozwiązań organizacyjnych, dydaktycznych i badawczych poprzez stałą modernizację wyposażenia dla potrzeb dydaktyki, uruchamianie ścieżek kształcenia podyplomowego; tworzenie wizerunku Uczelni jako jednostki europejskiej, współpracującej z innymi środowiskami akademickimi w kraju i za granicą oraz rynkiem pracy, pełnienie w subregionie radomskim funkcji jednostki promującej interdyscyplinarną ofertę studiów w zakresie ochrony środowiska, bezpieczeństwa i ochrony środowiska pracy oraz turystyki i rekreacji.

Wydział Ochrony Środowiska nie ma dotychczas własnej strategii rozwoju, pomimo iż wymóg jej opracowania został nałożony na kierowników podstawowych jednostek organizacyjnych (dziekanów) nowelizacją ustawy z 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym, która weszła w życie 1 października 2011 r. Niektóre elementy takiej strategii można odnaleźć w protokołach z posiedzeń Rady Wydziału oraz w raporcie samooceny. Jak

deklarują władze Wydziału strategia taka zostanie opracowana od razu po uchwaleniu nowej misji i strategii uczelnianej. Założenia do opracowania nowej strategii rozwoju Uczelni z diagnozą stanu obecnego, określoną metodologią i analizą SWOT przedstawiono Zespołowi Oceniającemu podczas wizytacji.

Z raportu samooceny wynika, iż koncepcja kształcenia Wydziału nawiązuje do misji Uczelni i jej strategii rozwoju. Jego misją jest „prowadzenie badań naukowych oraz przekazywanie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych związanych z dyscypliną ochrony środowiska, w dziedzinie nauk chemicznych, w powiązaniu z obszarem nauk przyrodniczych, nauk technicznych oraz obszarem nauk rolniczych, leśnych i weterynaryjnych”. Jednostka wpisuje się swoimi działaniami w cele strategiczne Uczelni. Jego ukierunkowane działanie jest realizowane na kilku specjalnościach. Są to na studiach I stopnia: „gospodarka odpadami”, „ochrona wód i ochrona środowiska w motoryzacji”, „gospodarka w ekosystemach leśnych”, „zarządzanie w ochronie środowiska”, „bezpieczeństwo i ochrona środowiska pracy”. Zaś na studiach II stopnia program studiów przewiduje 4 specjalności, w tym jedną w dwóch wariantach. Są to „inżyniera ochrony środowiska”, „bezpieczeństwo i ochrona środowiska pracy”, „gospodarka leśna i ochrona lasu” oraz „zarządzanie kryzysowe w ochronie środowiska” w dwóch wariantach. Kandydat na kierunek „ochrona środowiska” zarówno I i II stopnia ma potencjalnie do wyboru różne ścieżki kształcenia, które należy uznać jako wychodzące naprzeciw celom wyznaczonym przez współczesne społeczeństwo. Warto jednak zaznaczyć, iż niektóre z tych specjalności wykraczają poza ramy kierunku „ochrona środowiska”. Władze Wydziału mają określoną wizję rozwoju kierunku, która przejawia się m.in. w tworzeniu nowych specjalności. W tym celu prowadzone są analizy i działania nad dostosowaniem kształcenia do potrzeb rynku pracy i oczekiwań różnych interesariuszy zewnętrznych. Wynikiem tych działań jest planowanie utworzenia nowych innowacyjnych specjalności, jak np. „odnawialne źródła energii” czy specjalności dotyczącej ochrony szeroko pojętego środowiska, w którym człowiek jest jego istotnym podmiotem.

Oferta dydaktyczna Wydziału Ochrony Środowiska PWSOŚ w Radomiu spełnia oczekiwania podmiotów rynku pracy w subregionie radomskim oraz - w mniejszym stopniu – podmiotów zlokalizowanych na całym Mazowszu i terenów do niego przyległych. Z uwagi na podejmowanie wielu inicjatyw badawczych i edukacyjnych integrujących instytucje środowiskowe Uczelnia cieszy się w mieście i regionie bardzo dobrą opinią i spełnia ważną rolę dydaktyczno-edukacyjną (potwierdziło to również spotkanie z interesariuszami zewnętrznymi i absolwentami Wydziału). Angażowanie różnych środowisk w życie Uczelni odbywa się poprzez organizowanie konferencji naukowych, prowadzenie monitoringu wód i

powietrza, podejmowanie prac badawczych na zlecenie różnych instytucji, promowanie imprez o zasięgu ogólnokrajowym (konkursy, olimpiady ekologiczne i sportowe dla młodzieży szkół średnich), publikowanie wyników prac naukowych i dydaktycznych.

2). PWSOŚ w Radomiu opracowała system budowania programów kształcenia. Przyjęte w tym systemie działania należy uznać za prawidłowe, zarówno pod względem prawnym, jak i organizacyjnym. Zgodnie z przyjętym założeniem całość podjętych działań zakończyły Uchwały Rad Wydziałów i Uchwała Senatu NR 4/KRK/2012 z 05.05.2012 w sprawie opisu efektów kształcenia dla realizowanych w PWSOŚ kierunków.

Koncepcja kształcenia na ocenianym kierunku, poziomach i profilu studiów, w tym określenie celów i efektów kształcenia (curricula - karty przedmiotów) zostały zaproponowane przez Wydziałowy Zespół ds. Zapewnienia Jakości Kształcenia i przedyskutowane na Radzie Wydziału, a następnie zatwierdzone przez Senat Uczelni po dyskusji w Uczelnianej Komisji ds. Zapewnienia Jakości Kształcenia. Przy formułowaniu efektów kształcenia (dotyczących wiedzy, umiejętności i postaw społecznych studentów) kierowano się misją Uczelni, jej strategią oraz opiniami interesariuszy wewnętrznych i zewnętrznych, co należy ocenić pozytywnie. Należy również podkreślić, iż w proces ustalania koncepcji kształcenia zaangażowani są studenci poprzez swoich przedstawicieli w Radzie Wydziału, starostów, którzy spotykali się w tej sprawie z Dziekanem oraz poprzez indywidualne spotkania poszczególnych studentów z Dziekanem.

Analiza dokumentacji prac Rady Wydziału Ochrony Środowiska oraz Dziekana pozwalają stwierdzić, iż na Wydziale podejmowane są działania zmierzające do zapewnienia wysokiej jakości kształcenia na ocenianym kierunku studiów m.in. poprzez monitorowanie warunków kształcenia oraz monitorowanie i doskonalenie programu studiów.

Na podkreślenie zasługuje także udział pracodawców w tworzeniu oferty dydaktycznej Wydziału, który nie jest jednak sformalizowany – interesariusze zewnętrzni nie są członkami żadnej komisji wydziałowej ani uczelnianej, a ich zaangażowanie w proces dydaktyczny odbywa się podczas nieformalnych spotkań, czy przy okazji konferencji. Wydział ma szerokie kontakty ze środowiskiem społeczno-gospodarczym, o czym Zespół Oceniający mógł się przekonać podczas zorganizowanego spotkania z przedstawicielami różnych interesariuszy zewnętrznych, którzy potwierdzili długoletnią współpracę z Uczelnią na wielu płaszczyznach i bardzo pozytywnie wypowiedzieli się o kadrze i o procesie kształcenia na Wydziale oraz o absolwentach Wydziału zatrudnionych w podległych im jednostkach,

stwierdzając, iż absolwenci spełniają ich oczekiwania (25% pracowników SANEPIDU ukończyło Wydział Ochrony Środowiska, studenci piszą prace na zlecenie instytucji). Ponadto osoby obecne na spotkaniu podkreślali potrzebę funkcjonowania takiej jednostki na terenie miasta i regionu, szeroko to argumentując. Wskazywano m.in. na zapotrzebowanie na specjalistów z zakresu ochrony środowiska specjalizujących się w gospodarce odpadami – recyklingiem.

Zespół Oceniający uważa iż Wydziałowa Komisja ds. Jakości Kształcenia powinna podjąć działania prowadzące do utworzenia Rady Pracodawców czy Rady Biznesu, której przedstawiciele uczestnicząc w posiedzeniach Rady Wydziału mogliby na bieżąco oceniać i wpływać na modyfikację programów kształcenia, dostosowując ofertę edukacyjną do zmieniających się warunków na rynku pracy. Można jednak uznać, jak już wspomniano wyżej, iż oferta dydaktyczna Wydziału Ochrony Środowiska PWSOŚ w Radomiu jest w dużej mierze rezultatem współpracy i oczekiwań interesariuszy zewnętrznych.

Ocena końcowa 1 kryterium ogólnego w pełni

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

- 1) Oceniany kierunek ma określoną koncepcję kształcenia, która wpisuje się w misję i strategię Uczelni. W ramach kierunku istnieje możliwość wyboru i elastycznego kształtowania oferty kształcenia. Wydział Ochrony Środowiska ma swoją wizję rozwoju – przykładem może być planowanie utworzenia nowych innowacyjnych specjalności, jednak nie opracował dotychczas własnej strategii rozwoju, jej niektóre elementy można odnaleźć w protokołach z posiedzeń Rady Wydziału i w raporcie samooceny.
- 2) Udział interesariuszy wewnętrznych i zewnętrznych w opracowaniu i kształtowaniu koncepcji kształcenia należy ocenić pozytywnie. Interesariusze zewnętrzni mają wpływ na kształtowanie oferty edukacyjnej i jej dostosowywanie do oczekiwań rynku pracy, jednak działania te nie są sformalizowane.

2. Spójność opracowanego i stosowanego w jednostce opisu zakładanych celów i efektów kształcenia dla ocenianego kierunku oraz system potwierdzający ich osiągnięcie

1). PWSOŚ w Radomiu opracowała system budowania programów kształcenia, który jest częścią WSZJK. Przyjęte w tym zakresie działania należy uznać za prawidłowe we wszystkich zakresach. Prawidłowa jest obudowa prawna i organizacyjna. Przyjęto właściwe procedury weryfikacji i walidacji oraz metody oceny efektów kształcenia i ich wdrażania. Przyjęto ogólnoakademicki profil kształcenia. Zgodnie z tym systemem Rektor PWSOŚ wydał zarządzenie z dnia 15 grudnia 2011 roku w sprawie wdrażania Krajowych Ram Kwalifikacji (KRK). Przyjęto założenia do opracowania programów, powołano Uczelnianą Komisję ds. Jakości Kształcenia i Wydziałowe Zespoły ds. Jakości Kształcenia. Ustalono terminarz wdrażania KRK w PWSOŚ w Radomiu. Zgodnie z powyższym całość prac zakończyły Uchwały Rad Wydziałów i Uchwała Senatu NR 4/KRK/2012 z 05.05.2012 w sprawie opisu efektów kształcenia dla realizowanych w PWSOŚ kierunków.

Rada Wydziału Ochrony Środowiska PWSOŚ podjęła następujące uchwały:

- Nr 2/2012 z dnia 31.03.2012r. w sprawie efektów kształcenia dla studiów I stopnia Ochrony Środowiska PWSOŚ

- Nr 3/2012 z dnia 31.03.2012r. w sprawie efektów kształcenia dla studiów II stopnia Ochrony Środowiska PWSOŚ

- Nr 4/2012 z dnia 08.09.2012r. w sprawie planów i programów studiów opracowanych na podstawie przyjętych efektów kształcenia dla studiów I stopnia w PWSOŚ

- Nr 5/2012 z dnia 08.09.2012r. w sprawie planów i programów studiów opracowanych na podstawie przyjętych efektów kształcenia dla studiów II stopnia w PWSOŚ.

W PWSOŚ kierunek „ochrona środowiska” umieszczono w obszarze nauk ścisłych w dziedzinie nauk chemicznych i ochrony środowiska i opracowano kierunkowe efekty oraz opis kwalifikacji pierwszego i drugiego stopnia przyporządkowane do powyższego obszaru i dziedzin nauki. Tymczasem efekty kształcenia czyli zasób wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych jakie musi osiągnąć osoba posiadająca kwalifikacje I i II stopnia z zakresu ochrony środowiska tylko częściowo mieszczą się w obszarze nauk ścisłych, w dziedzinie nauki chemiczne. Istotna jest tu wiedza (P1AW01, P1AW02, R1AW01, P1AW04 itd.) z zakresu poznania podstawowych elementów środowiska; ożywionych i nieożywionych, procesów biotycznych i abiotycznych zachodzących w środowisku,

dynamiki zmian środowiska, wpływ oddziaływań zewnętrznych na procesy środowiskowe, reakcji środowiska przyrodniczego na antropopresję, możliwości wykorzystania procesów naturalnych i działań człowieka w odnowie środowiska itd. W obszarze nauk ścisłych, dyscyplinie chemia nie da się osiągnąć niezbędnych umiejętności, które opisano w szczegółowych i specyficznych efektach kształcenia takich jak: rozpoznawanie organizmów i ich klasyfikacja, rozpoznawania środowisk, kształtowania warunków optymalnych do funkcjonowania organizmów, kształtowania ekosystemów naturalnych i sztucznych, ochrony organizmów, biocenoz i ekosystemów, itp. Dla prawidłowego opracowania programów studiów zapewniającego niezbędne kwalifikacje I i II stopnia na kierunku „ochrona środowiska” program kształcenia musi uwzględniać osiągnięcie powyższych efektów poprzez kształcenie w obszarze nauk przyrodniczych oraz rolniczych i leśnych. Opracowane szczegółowe i specyficzne efekty kształcenia (przypisane do przedmiotów i modułów kształcenia) spełniają te wymogi i realizują kierunkowe efekty kształcenia, które są niezbędne dla osiągnięcia kwalifikacji I i II stopnia pomimo błędnego przypisania ich do obszaru i dziedziny naukowej. Przedstawiony opis efektów kształcenia uwzględnia pełny zakres efektów kształcenia prowadzący do uzyskania kompetencji inżynierskich. Mimo wskazania zawężonego obszaru kształcenia spełniono wymogi § 4 ust.1 i ust. 2 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243 p. 02, 1445 z późn. zm.).

Opracowując efekty kształcenia dla osiągnięcia kwalifikacji I i II stopnia z zakresu ochrony środowiska w PWSOŚ wymieniono szereg efektów, które nie mieszczą się w obszarze nauk ścisłych, a są z zakresu nauk przyrodniczych oraz nauk rolniczych, leśnych i weterynaryjnych. Powstała sytuacja, że szereg szczegółowych i specyficznych efektów kształcenia wychodzi poza efekty kierunkowe i obszarowe (załączniki nr 1 do uchwał Rady Wydziału Ochrona Środowiska z dnia 31.03.2012). Przyjęte kierunkowe efekty kształcenia można uznać tylko częściowo za właściwe, a w części za sztucznie sformułowane przy niewłaściwym (zawężonym) zaliczeniu do obszaru kształcenia i dziedziny nauki. Przyporządkowanie ich właściwym obszarom wiedzy i ponowne zredagowanie poprawi ich czytelność oraz sprawdzalność.

Osiągnięcie poszczególnych efektów kształcenia rozpisano na moduły kształcenia i przedmioty. W kartach przedmiotów umieszczono wszystkie niezbędne informacje o statusie przedmiotu, cele przedmiotu, efekty kształcenia, formy zajęć dydaktycznych i ich

wymiar, formy nauczania, treści kształcenia z podziałem na formy nauczania, metody weryfikacji efektów kształcenia, kryteria oceny osiągniętych efektów kształcenia, literaturę i nakład pracy studenta – bilans punktów ECTS. Opracowane karty przedmiotów można uznać za właściwe, dobrze obrazujące przedmiot oraz jego status w programie studiów.

Opracowano matrycę kierunkowych efektów kształcenia przedmiotów (modułów) dla studiów I i II stopnia. Wszystkie przedmioty (moduły) realizują od 4-9 efektów kształcenia każdy. Każdy z efektów kształcenia realizowany jest w 1 do 22 przedmiotach spośród 39-41 przedmiotów realizowanych w zależności od specjalności na studiach I stopnia. W wielu przypadkach występują powtórzenia tych samych efektów w różnych przedmiotach lub nie do końca uzasadnione przypisanie efektów niektórym przedmiotom.

Przyjęte cele oraz specyficzne i szczegółowe efekty kształcenia na kierunku „ochrona środowiska” dla osiągnięcia kwalifikacji I i II stopnia będą zgodne z Krajowymi Ramami Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego, jeżeli wizytowanemu kierunkowi przypisze się obszar kształcenia – nauki rolnicze, leśne i weterynaryjne oraz dodatkowo obszar nauk przyrodniczych (rozporządzenie MNiSW z dnia 8 sierpnia 2011 r. w sprawie obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych). Następnym etapem powinno być ponowne sformułowanie efektów kierunkowych ze zwiększeniem nacisku na nauki rolnicze i przyrodnicze. Pozwoli to na lepsze dostosowanie efektów kształcenia dla założonej misji Uczelni i koncepcji rozwoju kierunku. Na str. 3 raportu samooceny podano „Misją kierunku jest prowadzenie badań naukowych oraz przekazywanie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych studentom i osobom po studiach, związanych z dyscypliną ochrony środowiska w dziedzinie nauk chemicznych w powiązaniu z obszarem nauk przyrodniczych nauk technicznych i obszarem nauk rolniczych, leśnych i weterynaryjnych”. Powyższy cytat wskazuje na poprawne widzenie rozwoju kierunku i należy to przenieść do programów i założonych efektów kształcenia.

Osiągnięcie ogólnych i specyficznych efektów kształcenia niezbędnych do uzyskania kwalifikacji I i II stopnia jest możliwe, w większości przy obecnym ich sformułowaniu, a będzie bardziej czytelne po przereformowaniu kierunkowych efektów kształcenia z większym akcentem na nauki przyrodnicze i rolnicze.

Opis efektów kształcenia jest upubliczniony przez zamieszczenie ich w Internecie i na tablicy ogłoszeń na terenie Szkoły. Studenci zapoznawani są z nimi na pierwszych zajęciach z poszczególnych przedmiotów.

2). Kierunkowe efekty kształcenia opracowano w formie tabel jako załączniki do Uchwał Rady Wydziału z dnia 31. 03. 2012 roku wdrażających KRK na kierunku ochrona środowiska studiów I i II stopnia. Oddzielnie wyartykułowano efekty z zakresu wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych. Poszczególnym efektom nadano właściwą symbolikę i przypisano do odpowiednich efektów obszarowych. Treść merytoryczną poszczególnych efektów sformułowano jasno i precyzyjnie. Nie pominięto żadnego istotnego dla kierunku efektu obszarowego, opracowano także wszystkie efekty inżynierskie. Poszczególne efekty sformułowano stosując właściwe nazewnictwo i definicje w sposób powszechnie zrozumiały. Efekty kształcenia dla studiów I i II stopnia wyraźnie zróżnicowano i wynikają z nich wyższe kwalifikacje, które nabywa słuchacz studiów II stopnia.

Kierunkowe efekty kształcenia zostały przypisane do przedmiotów w ramach których będą realizowane. Specyficzne efekty kształcenia są przyporządkowane odpowiedniemu efektowi kierunkowemu i obszarowemu. Poprzedzono je wyraźnie sformułowanymi celami kształcenia. Opis tych efektów znajduje się w kartach przedmiotów. Zostały one sformułowane w sposób korespondujący z prezentowanymi treściami. Użyte słownictwo jest jasne i odpowiednie dla dyscypliny wiedzy, której przedmiot dotyczy. Sformułowanie poszczególnych efektów pozwala na opracowanie przejrzystego systemu ich weryfikacji.

3). Ramy organizacyjno-prawne procesu kształcenia w Prywatnej Wyższej Szkole Ochrony Środowiska stanowią przepisy regulaminu studiów. Regulują one m.in. kwestie organizacji roku akademickiego, w tym sesji zaliczeniowo-egzaminacyjnej, warunki zaliczania okresów studiów oraz zasady przygotowywania pracy dyplomowej i przeprowadzania egzaminu dyplomowego. Podstawę realizacji kształcenia na wizytowanym kierunku studiów stanowią programy studiów uchwalane przez Radę Wydziału.

Metody i formy weryfikacji modułowych efektów kształcenia określone są przez prowadzących zajęcia i podawane do wiadomości studentom w sylabusach do poszczególnych przedmiotów. Osiągnięcie efektów kształcenia jest weryfikowane w ramach przedmiotów w formie egzaminu, kolokwium, zadań domowych, referatów – sprawozdań i dyskusji. Dla każdego efektu kształcenia przypisano 4 stopnie jego osiągnięcia, którym przypisano oceny odpowiednio 2, 3, 4, 5. Zakwalifikowanie do odpowiedniego stopnia osiągnięcia efektu kształcenia zostało jasno i precyzyjnie opisane w tabelach, w kartach przedmiotów. Wyakcentowano również niedobór wiedzy, umiejętności i kwalifikacji, który

powoduje ocenę niedostateczną. Weryfikacja osiągnięcia założonych efektów kształcenia następuje na kolejnych etapach realizacji poszczególnych przedmiotów i modułów kształcenia.

Zgodnie z przepisami regulaminu studiów „Przed rozpoczęciem roku akademickiego Dziekan podaje do wiadomości studentom w formie stałych ogłoszeń wykazy egzaminów, zaliczeń, praktyk, warunków i terminów rejestracji oraz innych obowiązków wynikających z planu studiów.” Wydział dysponuje protokołami egzaminacyjnymi potwierdzającymi weryfikowanie osiągania zakładanych efektów kształcenia poszczególnych przedmiotów. Przebieg studiów dokumentowany jest również w kartach okresowych osiągnięć oraz indeksach. Wpisy dokonywane w tych dokumentach pokrywają się, a sposób prowadzenia tej dokumentacji nie budzi większych zastrzeżeń. Pewną nieprawidłowością jest posługiwanie się przez prowadzących ocenami, które nie zostały uwzględnione w skali ocen określonej regulaminem studiów (np. 4-, 5-). Od 1 października 2012 r. obowiązuje przyjęta przez Senat Uczelni „Procedura przeprowadzania zaliczeń i egzaminów”, która uszczegóławia przepisy regulaminu studiów w tym zakresie normując m.in. sposób dokumentowania przebiegu egzaminów pisemnych i ustnych oraz archiwizowania ich wyników.

Proces dyplomowania jest istotnym etapem weryfikacji osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia (praca dyplomowa i egzamin dyplomowy). Na wizytowanym kierunku student przygotowuje pracę dyplomową i składa egzamin dyplomowy. Pracę dyplomową student wykonuje pod kierunkiem uprawnionego do tego nauczyciela akademickiego ze stopniem naukowym co najmniej doktora (§21 ust. 1 regulaminu studiów). W Uczelni obowiązują „Standardy przygotowania pracy dyplomowej” określające techniczne i merytoryczne wymagania stawiane przygotowywanym pracom. Oceny pracy dyplomowej dokonuje promotor oraz jeden recenzent. Egzamin dyplomowy odbywa się przed komisją powołaną przez Dziekana i ma charakter ustny. Na podstawie losowo wybranych teczek absolwentów studiów I i II stopnia można stwierdzić, iż znajdują się w nich wszystkie niezbędne dokumenty związane z procesem dyplomowania (zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 14 września 2011 r. w sprawie dokumentacji przebiegu studiów), a te czki absolwentów studiów II stopnia zawierają dodatkowo wszystkie dokumenty potwierdzające spełnienie wymogów rekrutacyjnych dotyczących posiadanych kwalifikacji. Dostrzeżoną nieprawidłowością jest używanie formy biernika zamiast mianownika w treści dyplomu (np. „bardzo dobrym” zamiast „bardzo dobry”). Od 1 października 2012 r. obowiązuje „Procedura dyplomowania” przyjęta przez Senat Uczelni,

która szczegółowo reguluje kwestie przygotowywania prac dyplomowych oraz organizacji i przeprowadzania egzaminu dyplomowego.

Zespół Oceniający przeanalizował 22 losowo wybrane prace z lat 2010-2012. Spośród nich 15 było pracami inżynierskimi a 7 magisterskimi. Wszystkie prace inżynierskie wykazały tematykę zgodną z kierunkiem studiów i specjalnością na której były realizowane. Większość z nich miało charakter przeglądowy, ale zdarzały się także bardzo dobre prace badawcze. Również poziom większości tych prac był wysoki. Analiza prac magisterskich wykazała, iż mają one zróżnicowany charakter, oprócz prac bardzo dobrych występują prace budzące zastrzeżenia – brak w nich elementów badawczych, a w jednym przypadku tematyka odbiega od zakresu kierunku. Recenzje prac na ogół napisane są rzeczowo i mają merytoryczny charakter. Zdarzają się przypadki zawyżania ocen. Natomiast analiza problematyki całości prac dyplomowych (201 z wykazu) zrealizowanych w 2012 roku wykazała, że, 26 (13%) nie jest związanych z kierunkiem, a 12 (6%) jest tylko częściowo związane z kierunkiem „ochrona środowiska”. Dotyczy to w szczególności prac dyplomowych realizowanych na specjalności „bezpieczeństwo i higiena pracy, która obecnie zmieniła nazwę na „bezpieczeństwo i ochrona środowiska pracy”. Natomiast praktyka zadawania na egzaminie dyplomowym dwóch pytań związanych z tematem pracy została już częściowo wyeliminowana, a zastosowanie wymagań formalnych i merytorycznych dotyczących procesu dyplomowania oraz egzaminu dyplomowego ujętych i precyzyjnie opisanych w dokumencie Uczelnianego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia powinno całkowicie wyeliminować tego rodzaju praktykę.

Analizę skali i przyczyn odsiewu przeprowadzono na podstawie losu studentów z naboru na studia z roku akademickiego 2008/2009, gdyż przeszli oni pełen cykl kształcenia, i rozmów ze studentami. W/g danych dostarczonych przez Władze Wydziału odsiew studentów wynosił: na studiach stacjonarnych I stopnia 16% (1 z 6) a na studiach niestacjonarnych I stopnia 32% (42 z 131) i studiach niestacjonarnych II stopnia 14% (11 z 81). Średnio dla całości odsiew wynosił 25%. W czasie przeprowadzonego wśród studentów wywiadu stwierdzono, że odsiew wynosi od 9%, w przypadku mało licznych grup specjalnościowych do 40% w przypadku grup licznych. Wśród przyczyn podano problemy osobiste, trudności z pogodzeniem różnego zakresu obowiązków w przypadku studentów studiów niestacjonarnych (praca, sytuacja osobista). W najmniejszym stopniu dotyczyły one trudności w nauce. Stwierdzono, że nie występują przyczyny spowodowane przez relacje Student –

Szkoła. Odsiew studentów jest więc zbliżony do powszechnie znanych. Studenci nie potrafili wskazać osób spośród nauczycieli akademickich do których mogliby zwrócić się o pomoc, nie ma instytucji, opiekuna (kierownika) roku. Stwierdzili jednak, że z problemami mogą zwracać się do kierownictwa Wydziału i pracowników Dziekanatu gdzie uzyskują spodziewaną pomoc.

Opracowany system oceny efektów kształcenia został rozpisany do wszystkich modułów i przedmiotów według wspólnego wzorca. Metody weryfikacji efektów kształcenia oraz kryteria oceny osiągniętych efektów kształcenia zostały szczegółowo opisane i są elementem karty przedmiotu. Dostęp do powyższych treści jest na stronie internetowej. Na pierwszych zajęciach prowadzący przedmiot (moduł kształcenia) przekazuje studentom papierową wersję karty przedmiotu. Studenci mają możliwość uzyskania wyjaśnień na temat oceny efektów kształcenia.

4). Za monitorowanie losów absolwentów odpowiedzialne jest Biuro Karier. Akademickie Biuro Karier przy PWSOŚ w Radomiu powstało w 1997 roku. Aktualnie zajmuje ono jeden pokój o powierzchni około 15 m² z podstawowym wyposażeniem biurowym. W Biurze Karier zatrudniona jest jedna osoba z wykształceniem średnim. Wsparcia merytorycznego udzielają pracownicy dydaktyczni Wydziału (m.in. socjolog i dyrektor do spraw jakości kształcenia).

Biuro Karier przy PWSOŚ w Radomiu realizowało właściwy zakres prac i skupiło się dotychczas na następujących działaniach:

1. pomoc w przygotowaniu dokumentów aplikacyjnych (CV, list motywacyjny),
2. pomoc w przygotowaniu się do rozmowy kwalifikacyjnej,
3. prowadzenie rozmów z doradcą zawodowym WUP Filia w Radomiu, niezbędnych do określenia predyspozycji zawodowych oraz przygotowania się do kontaktów z przyszłym pracodawcą,
4. szkolenia przygotowujące do aktywnych działań na rynku pracy.

System monitorowania karier absolwentów zgodny z wymaganiami nowej ustawy został uznany za jeden z podstawowych elementów systemu badania jakości kształcenia w PWSOŚ.

Waga tego zadania sprawia, iż Biuro Karier, które dotychczas realizowało swoje zadania w sposób akcyjny, nakreślony potrzebami chwili i tradycyjnymi formami współpracy, zostało od początku bieżącego roku objęte działaniami systemowymi, wynikającymi zarówno ze

strategii Uczelni, jak i założeń systemu badania jakości kształcenia. Efektem takiego podejścia jest nowy realizujący zapisy ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym system pracy, na który składa się:

- przyjęcie 3 etapowego systemu monitorowania karier absolwentów (pierwszy etap po ukończeniu studiów, następnie kolejno po 2 i 5 latach),
- wprowadzenie procedury obejmującej wsparciem informacyjnym wszystkich studentów, przy zachowaniu zasady dobrowolności korzystania z oferowanych instrumentów, oraz uczestnictwa w badaniu losów absolwentów (obligatoryjny kontakt z Biurem Karier przed obroną pracy dyplomowej, dobrowolny akces potwierdzony deklaracją udziału w systemie monitorowania karier, dobrowolność wypełniania ankiet),
- ankieta przeprowadzona głównie drogą elektroniczną na bazie absolwentów wyodrębnionej z istniejącego systemu dostępu na Uczelni. Znajdują się w niej wyłącznie te osoby, które pisemnie potwierdziły zgodę na udział w badaniach,
- przedmiotem badania są następujące obszary:
 - samoocena satysfakcji z wyboru kierunku, specjalności, warunków studiów, atmosfery i relacji interpersonalnych,
 - samoocena kluczowych elementów KRK (5 wiedzy, 5 kompetencji, 2 postaw),
 - ocena umiejętności poszukiwania pracy, bądź jej zmiany na atrakcyjniejszą,
 - analiza wpływu ukończenia studiów na sytuację zawodową absolwenta (podjęcie pracy, awanse, zmiany zatrudnienia, pewność i bezpieczeństwo zatrudnienia, mobilność),
 - samoocena własnej pozycji na rynku pracy w ujęciu kompetencyjnym.

Zgodnie z założeniami systemu monitorowania wyniki badań wykorzystane zostaną do:

- doskonalenia kierunkowych efektów kształcenia,
- poprawy systemu zarządzania Uczelnią,
- tworzenia nowych kierunków i specjalności,
- badania kapitału społecznego Uczelni poprzez zwiększenie identyfikacji absolwentów z Uczelnią,
- nowych form promocji i budowania wizerunku Uczelni.

W Biurze Karier PWSOŚ przyjęto następującą procedurę nawiązania i utrzymania kontaktu z absolwentami:

- student dowiadyuje się o istnieniu Biura Karier już na wcześniejszych semestrach,
- studenci przed egzaminem dyplomowym są informowani o możliwości skorzystania z pomocy Biura Karier i otrzymują ankietę z obowiązkiem wypełnienia ankiety, na co jednak nie muszą wyrażać zgody - mogą wyraźnie odmówić zgody na uczestnictwo w systemie badania losów absolwentów.

Badania te będą prowadzone drogą poczty elektronicznej i poczty tradycyjnej. Opracowano również wstępną ankietę „Badania losów zawodowych absolwentów PWSOŚ w Radomiu”. Ankieta liczy kilkanaście stron i zawiera 62 pytania dotyczące czasu i trudności poszukiwania pracy, miejsca i formy zatrudnienia, wymagań pracodawców, satysfakcji z podjętej pracy, jej zgodności z ukończonym kierunkiem studiów. Brak jest szczegółowych pytań na temat przydatności ukończonego kierunku studiów, zdobytej wiedzy i umiejętności, trudności w nawiązywaniu kontaktów interpersonalnych, chęci i możliwości dalszego dokończania się, potrzeby poszerzania wiedzy specjalistycznej, stwierdzonych niedoborów w przygotowaniu absolwenta do funkcjonowania na rynku pracy.

Jednak ankietę tą uznano za zbyt obszerną i mogącą zniechęcić ankietowanych do jej wypełnienia i jak stwierdzono konieczne jest jej dalsze doskonalenie i praca nad systemem monitorowania. Pracownicy i opiekunowie merytoryczni Biura Karier PWSOŚ widzą potrzebę tworzenia takiego systemu, ale twierdzą, że nie skorzystają z systemów już istniejących w innych szkołach, gdyż PWSOŚ charakteryzuje się specyfiką w tym zakresie.

Z rozmów przeprowadzonych na spotkaniu interesariuszy zewnętrznych wynika, że interesują się problemami kształcenia na PWSOŚ i doceniają przygotowanie zawodowe absolwentów. Obecni na spotkaniu pracodawcy deklarowali udział w pracach nad doskonaleniem systemu kształcenia, w tym nad monitorowaniem losów absolwentów.

Działania PWSOŚ w zakresie pomocy absolwentom w funkcjonowaniu na rynku pracy należy uznać za wystarczające. Praca Biura Karier jest zgodna z obecnymi wymogami, a wprowadzone zmiany i jej efekty będą mogły być ocenione dopiero po ich wdrożeniu.

5). W uchwale Prezydium PKA z 20.09.2007 zarzucono PWSOŚ w Radomiu, że część prac dyplomowych na studiach I stopnia (ok.14%) i ok. 16% na studiach II stopnia nie jest związana z „ochroną środowiska”. Z przeprowadzonej analizy tematów prac wynika, iż nadal

część prac – łącznie około 13%, w tym 16% prac magisterskich, nie jest związana z „ochroną środowiska”. Dotyczy to głównie prac na specjalności BHP, która jest wygaszana.

Załącznik nr 4 Ocena losowo wybranych prac etapowych oraz dyplomowych

Ocena końcowa 2 kryterium ogólne znacząco

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

1. Opracowano i wdrożono Krajowe Ramy Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego zgodnie z wymogami rozporządzeniem MNiSzW z 5.10.2011 r. (Dz. U. Nr 243 p. 1445). Opracowane efekty kierunkowe oraz system ich osiągnięcia i weryfikacji wymaga jednak dopracowania i modyfikacji. Wprowadzone efekty kierunkowe, przypisano w całości do obszaru nauk ścisłych, dziedziny nauki chemiczne co powoduje, że za słabo zostały zaakcentowane niektóre istotne efekty kształcenia niezbędne do osiągnięcia kwalifikacji I i II stopnia, dotyczące środowiska przyrodniczego. Konieczne jest formalne przyporządkowanie kierunku nie tylko do nauk ścisłych, ale także do nauk przyrodniczych, leśnych, rolniczych i weterynaryjnych oraz wskazanie efektów kształcenia odnoszących się do nauk tych nauk. Wiąże się z tym niewielkie przeredagowanie kierunkowych efektów kształcenia. Analiza poprzedniego i wygaszanego programu kształcenia wykazała zastosowanie się do uwag zespołu wizytującego z dnia 18.06.2009 r.
2. Specyficzne efekty kształcenia i system ich weryfikacji są jasne i przejrzyste. Pozwalają one na precyzyjne określenie poziomu osiągnięcia bądź nie osiągnięcia założonych efektów. W tym zakresie można je uznać za sprawdzalne. Jednak ze względu na konieczność poszerzenia obszaru kształcenia niezbędne jest ich przeredagowanie i dostosowanie do nowych, poprawionych efektów kształcenia.
3. System weryfikacji efektów kształcenia odbywa się na wszystkich etapach realizacji przedmiotów (modułów) kształcenia, obejmuje wszystkie realizowane formy zajęć dydaktycznych. W odniesieniu do systemu dyplomowania stwierdzono pewne nieprawidłowości, bowiem część prac jest niezgodnych z kierunkiem; dotyczy to w szczególności prac magisterskich realizowanych na specjalności „bezpieczeństwo i higiena pracy”, która jest wygaszana.
4. PWSOŚ utworzyła Biuro Karier, które podejmuje pozytywne działania na rzecz absolwentów uczestniczących w rynku pracy. Pozytywnie należy ocenić pomoc merytoryczną socjologa w ukierunkowaniu pracy Biura Karier. Dotychczasowe działania w zakresie monitorowania losów absolwenta oraz dostosowania efektów

kształcenia do oczekiwań absolwentów i otoczenia społeczno-gospodarczego są skromne. Wdrażany nowy system badania losów absolwentów i oczekiwań otoczenia społeczno-gospodarczego oraz przekazywania wniosków dotyczących kierunku kształcenia i osiągniętych efektów kształcenia będzie możliwy do weryfikacji po jego dopracowaniu i wprowadzeniu do realizacji, najwcześniej za 2 lata. Podjęte prace wskazują na pozytywne zmiany w tym zakresie.

1. Program studiów a możliwość osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia

1). PWSOŚ w Radomiu przedłożyła programy studiów na kierunku „ochrona środowiska” dla studiów stacjonarnych I stopnia oraz niestacjonarnych I i II stopnia. Studia I stopnia zapewniają tytuł zawodowy inżyniera, a drugiego stopnia magistra inżyniera.

W PWSOŚ w Radomiu na kierunku „ochrona środowiska” realizowane są dwa programy studiów. Jeden sygnowany na 1. X. 2009 r. opracowany na podstawie rozporządzenia MNiSzW z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe i makrokierunki (Dz. U. nr164, poz.1166 z póź. zm.) jest realizowany na semestrach IV do VII. Kształcenie według powyższego programu realizowane jest na studiach stacjonarnych I stopnia oraz niestacjonarnych I i II stopnia. Studia stacjonarne I stopnia realizowane są wymiarze 2508 godz. W tym 1548 h (62%) ćwiczeń audytoryjnych, laboratoryjnych, projektowych i terenowych co spełnia wymóg 60 % ćwiczeń w programie kształcenia. W całym programie studiów przedmioty do wyboru mają wymiar 573 h tj. 38% [573:(2508-990)], co spełnia wymóg 30% przedmiotów do wyboru.

Na studiach I stopnia realizowanych jest 5 specjalności:

1. zarządzanie w ochronie środowiska,
2. ochrona wód,
3. gospodarka odpadami.
4. ochrona środowiska w motoryzacji.
5. gospodarka w ekosystemach leśnych.

Cztery z powyższych specjalności całkowicie należą do kierunku ochrona środowiska. Wątpliwości pod tym względem budzi tylko specjalność „gospodarka w ekosystemach

leśnych”, gdyż sugeruje nabycie kwalifikacji z zakresu leśnictwa. Program tej specjalności zawiera zagadnienia związane z ochroną środowiska leśnego w wymiarze 228 godzin. Z gospodarką leśną związane są tylko trzy przedmioty o łącznym wymiarze 165 h, co nie upoważnia do stwierdzenia, że absolwent będzie posiadał kwalifikacje z zakresu gospodarki leśnej. Specjalność ta powinna być nazwana ”ochrona ekosystemów leśnych. Na całość kształcenia na kierunku „ochrona środowiska” składa się 2115 godzin wspólnych, co można nazwać rdzeniem kierunku i 393 h w ramach specjalności. Przedmioty inżynierskie mają łączny wymiar 1155 h w ramach rdzenia kierunku i od 120 do 393 h w ramach specjalności, co daje od 1275 h ((52%) do 1548 h (60%). Wszystkie programy studiów I stopnia spełniają wymóg co najmniej 50% udziału przedmiotów technicznych, rolniczych i leśnych w programie kształcenia, aby studia uznać za inżynierskie (&11 ust. 2 rozporządzenie MNiSzW z 12 lipca 2007 w sprawie standardów kształcenia Dz. U. nr 164 poz. 1166 z póź. zm.)

W programie studiów występuje bardzo duży udział ćwiczeń terenowych (aż 243 h tj. 10% łącznej liczby godzin). W tygodniowym planie zajęć nie stwierdzono tych zajęć. Podobnie na studiach niestacjonarnych ćwiczenia terenowe w wymiarze 183 h stanowią 12 % programu studiów, ale nie występują one w semestralnych planach zajęć. Wyjaśnienia pracowników Szkoły, że odbywają się one w oddzielnie umawianych ze studentami terminach, można uznać w przypadku zagranicznych wyjazdów studentów ocenianego kierunku, realizowanych w ramach praktyk terenowych, np. do spalarni śmieci w Wiedniu (poprzez indywidualne kontakty nauczycieli akademickich). Zajęcia te ujęte są w programach studiów.

Ponadto stwierdzono bardzo mały udział w programie studiów ćwiczeń laboratoryjnych, bo tylko 150-180 h (w zależności od specjalności). Kierunek studiów „ochrona środowiska” musi wyposażyć studenta w określoną wiedzę, umiejętności i kompetencje - które można nabyć tylko w czasie realizacji zadań laboratoryjnych – a, których absolwenci ocenianego kierunku będą mieli niedobór. Nie można zaakceptować kształcenia w zakresie fizyki, termodynamiki, gleboznawstwa czy biologii bez realizacji części programu w odpowiednio wyposażonych laboratoriach. Również 15 h ćwiczeń laboratoryjnych z chemii i 30 h ćwiczeń audytoryjnych z tego przedmiotu, to brak zrozumienia istoty kształcenia w zakresie chemii. Brak ćwiczeń laboratoryjnych z przedmiotów specjalnościowych jak: chemia analityczna i instrumentalna, czy technologie chemiczne i przetwórcze to przejaw niezrozumienia istoty kształcenia specjalnościowego, które ma podwyższać wiedzę i umiejętności absolwenta,

przyszłego pracownika instytucji ochrony środowiska, gdzie analityka jest podstawą realizacji zadań. Trudno tą wiedzę przekazać w czasie ćwiczeń audytoryjnych czy terenowych, tak preferowanych w PWSOŚ w Radomiu. W programie studiów niewystarczający jest również udział ćwiczeń projektowych, wynoszący około 50 h tj. 2%. Są to zajęcia, które powinny być preferowane, gdyż jako zajęcia twórcze wyposażają studenta w umiejętności posługiwania się mapami, planami i projektami; uczą też opracowywania prostych projektów. Bardzo duży jest natomiast wymiar zajęć seminarium dyplomowego i konwersatorium wynoszący łącznie 180 h tj. 7% całego programu studiów. Zajęcia te wzbogacają wiedzę i umiejętności studenta, ale żeby je osiągnąć wystarczy mniejszy wymiar zajęć. Autorzy programu zdawali sobie z tego sprawę przypisując im nieproporcjonalnie małą liczbę punktów ECTS. Ponadto stwierdzono niewielkie nieprawidłowości w sekwencji przedmiotów. Klimatologia i meteorologia oraz gleboznawstwo jako przedmioty o podstawowych elementach środowiska powinny być na I lub II semestrze, a ochrona przyrody jako przedmiot o ich ochronie na III lub IV semestrze. Punkty ECTS prawidłowo przypisano do poszczególnych modułów i przedmiotów. Obciążenie studenta w poszczególnych semestrach wynosi 28 do 32 punkty ECTS. Spełnione zostały wymogi rozporządzenia MNiSzW z dnia 3 października 2006 r. w sprawie warunków i trybu przenoszenia osiągnięć studenta (Dz. U. nr 187, poz. 1385). Analiza treści zawartych w sylabusach wykazała, że treści podstawowe i kierunkowe realizowane są na poziomie podanym w w/w rozporządzeniu o standardach kształcenia (Dz.U.nr166, poz. 1166 z póź. zm.).

Program studiów I stopnia na kierunku ochrona środowiska w PWSOŚ w Radomiu realizowany od 2009 r. w oparciu o rozporządzenie MNiSzW z 12 lipca 2007 r. po usunięciu wskazanych wad może być podstawą kształcenia i będzie zapewniać osiągnięcie kwalifikacji inżyniera ochrony środowiska.

Studia II stopnia (magisterskie) realizowane są tylko w formie studiów niestacjonarnych w dwóch wariantach:

- 4 semestralnych dla absolwentów studiów licencjackich, innych kierunków niż ochrona środowiska;
- 3 semestralnych dla absolwentów studiów inżynierskich.

W przypadku studiów 4 semestralnych ,pierwszy semestr jest wyrównującym niedobory wiedzy z zakresu ochrony środowiska. Analiza programu tego semestru wskazuje, że jest to

tylko 96 h zajęć z wybranych przedmiotów kierunkowych i specjalnościowych. Brakuje treści z zakresu nauk biologicznych i chemicznych. Na następnych trzech semestrach realizowane jest tylko minimum treści ujętych w części B załącznika nr74 do rozporządzenia MNiSzW z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków jakie musi spełnić uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki. Treści związane z kierunkiem „ochrona środowiska” to tylko 368 h. Pozostały czas kształcenia realizowany jest w ramach specjalności „zarządzanie kryzysowe” mającej zbyt mało treści związanych z ochroną środowiska. Studia 4 semestralne II stopnia o specjalności „zarządzanie kryzysowe”, dla absolwentów studiów I stopnia kierunków innych niż ochrona środowiska, nie zapewniają nabycia kwalifikacji magistra ochrony środowiska opisanych w sylwetce absolwenta w załączniku nr 74 do w/w zarządzenia.

Program 3 semestralnych studiów magisterskich dla absolwentów studiów inżynierskich został opracowany dla czterech specjalności: „inżynieria ochrony środowiska”, „ochrona lasów i gospodarka leśna”, „zarządzanie kryzysowe”, „bezpieczeństwo i ochrona środowiska pracy”. Wszystkie w/w programy spełniają wymogi formalne tj. zawierają właściwą liczbę godzin kształcenia, ujmują przedmioty wskazane w standardach, mają prawidłowo przypisane punkty ECTS. Pierwsze dwie specjalności są w pełni związane z ochroną środowiska. Związek dwu pozostałych ogranicza się tylko do zamieszczenia treści wskazanych w standardach. Pozostałe treści odbiegają znacząco od kierunku „ochrona środowiska”. Specjalności te można jednak uznać, gdyż są na studiach II stopnia, które powinny dopuszczać takie poszerzenie profilu kształcenia.

Na semestrze I zarówno na studiach I i II stopnia realizowany jest program kształcenia opracowany na podstawie rozporządzenia MNiSzW z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. nr243, poz.1445) oraz rozporządzenia MNiSzW z dnia 2 listopada 2011 r. w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego (Dz. U. nr 253, poz.1520). Przedstawione w kartach przedmiotów treści kształcenia i przypisane im cele kształcenia należy uznać w większości za zgodne z kwalifikacjami, które powinni osiągnąć absolwenci I i II stopnia studiów. Umożliwiają one osiągnięcie ogólnych i szczegółowych efektów kształcenia, a także uzyskanie zakładanej struktury kwalifikacji absolwenta. Jednak sama analiza podziału czasu zajęć na wykłady i różne formy ćwiczeń oraz weryfikacja

semestralnych i tygodniowych programów zajęć stawia pod znakiem zapytania czy faktycznie czas realizacji zajęć gwarantuje przekazanie zapisanych treści kształcenia oraz osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia, szczególnie w zakresie umiejętności. Założone efekty kształcenia są realizowane na studiach I stopnia według planu obejmującego 6 przedmiotów kształcenia ogólnego, 10 przedmiotów podstawowych, 15 przedmiotów kierunkowych, 6-8 przedmiotów specjalnościowych (zależnie od specjalności) oraz konwersatoria, seminaria dyplomowe i praktyki zawodowe. W jednym przedmiocie podstawowym (biologia) i 9 przedmiotach kierunkowych oraz pojedynczych specjalnościowych, przewidziano ćwiczenia terenowe. Oba poziomy kształcenia kończą się realizacją pracy dyplomowej i egzaminem dyplomowym. W strukturze zajęć ćwiczenia stanowią 63% planu studiów obu form studiów I stopnia. W strukturze ćwiczeń 258 godzin stanowią ćwiczenia terenowe i 127,5-142,5 godziny ćwiczenia laboratoryjne na studiach stacjonarnych oraz 161 godzin ćwiczenia terenowe i 97-105 godzin ćwiczenia laboratoryjne na studiach niestacjonarnych. Jeżeli ten skromny wymiar zajęć laboratoryjnych (5% na studiach stacjonarnych i 7% na studiach niestacjonarnych) w całym programie studiów skonfrontujemy z przyjętym obszarem kształcenia – nauki ścisłe i dziedziną – nauki chemiczne to wskazuje to na niemożliwość realizacji licznych efektów kształcenia przewidzianych w efektach obszarowych, pomimo ich wyartykułowania w tabeli efektów i kartach przedmiotów.

Duży udział ćwiczeń terenowych budzi wątpliwości co do realności ich realizacji. Analiza tygodniowego rozkładu zajęć nie potwierdza realizacji zajęć terenowych.

Przykładowo:

Studia stacjonarne: Semestr I - przedmiot „Ochrona przyrody” w planie jest tylko 1 godzina ćwiczeń audytoryjnych, brak 1 h ćwiczeń terenowych (tj. 14 h zamiast 15 h w semestrze).

Przedmiot „Zagrożenia cywilizacyjne i zrównoważony rozwój” w planie jest tylko 1 h ćwiczeń laboratoryjnych, brak 1 h ćwiczeń terenowych (ma być 15 h w semestrze).

Semestr III – przedmiot „Meteorologia i klimatologia” w planie jest tylko 1 h ćwiczeń audytoryjnych, brak 1 h ćwiczeń terenowych (tj. 14 h zamiast 15 h w semestrze).

Semestr VII – przedmiot „Techniki ochrony środowiska” jak wyżej.

Studia niestacjonarne - w żadnym rozkładzie zajęć nie znaleziono informacji o terminie, wymiarze czasu ćwiczeń terenowych. Z informacji zebranych od studentów I roku (I semestru) wynika, że takich ćwiczeń jeszcze nie mieli.

Studenci wyższych lat (realizujący starszy program) twierdzili, że byli w ośrodku w Zakopanem 2-3 dni, uczestniczyli także w wyjazdach terenowych do Puszczy Kozienickiej. Z przeprowadzonych rozmów wynika, że nijak się to ma do twierdzenia Władz Szkoły i Wydziału o realizacji kilkuset godzin ćwiczeń terenowych zarówno w programie studiów rozpoczętych wcześniej, jak i rozpoczętych w roku akademickim 2012/2013. Również informacje o zajęciach terenowych na miejscu (w Radomiu), jak i o tygodniowych wyjazdach zagranicznych do spalarni śmieci w Wiedniu nie przekonują o pełnej realizacji tej formy zajęć.

Program studiów zakłada pięć specjalności na studiach I stopnia. Są to: „zarządzanie w ochronie środowiska”, „gospodarka odpadami”, „gospodarka w ekosystemach leśnych”, „ochrona wód i ochrona środowiska w motoryzacji”. Spośród tych specjalności wątpliwość budzi specjalność „gospodarka w ekosystemach leśnych”. Sugeruje ona wiedzę z zakresu leśnictwa, a w programie związane jest z tym zakresem tylko 105 h zajęć.

Program studiów II stopnia przewiduje 4 specjalności, w tym jedną w dwóch wariantach. Są to „inżynieria ochrony środowiska”, „bezpieczeństwo i ochrona środowiska pracy”, „gospodarka leśna i ochrona lasu” oraz „zarządzanie kryzysowe w ochronie środowiska” (którą w curriculum nazwano jako „zarządzanie kryzysowe”) w dwóch wariantach. Zastrzeżenia budzi większość z nich.

„Inżynieria ochrony środowiska” jest najbliższa kierunkowi „ochrona środowiska” i po niewielkich zmianach programowych mogłaby być zaakceptowana. Pozostałe 2 specjalności stanowią zakamuflowany sposób na przypisanie absolwentom „ochrony środowiska” wiedzy i umiejętności, których oni nie nabędą, przynależnych do innych kierunków studiów.

Specjalność „bezpieczeństwo i ochrona środowiska” pracy jest próbą kontynuacji specjalności „bezpieczeństwo i higiena pracy”, którą podczas wszystkich dotychczasowych ocen PKA wskazywała jako niezgodną z kierunkiem. Studenci również informowali, że są na specjalności o zakwestionowanej wcześniej nazwie. W dodatkowym wyjaśnieniu podpisanym przez Dziekana Wydziału Ochrony Środowiska podano, że na 1 i 3 semestrze realizowana

jest specjalność „bezpieczeństwo, higiena i ochrona środowiska pracy”. Takiej nazwy nie ma w przedłożonym załączniku nr 2 „curricula” do raportu samooceny PWSOŚ.

Powyższe fakty świadczą, że mimo uchwał Prezydium PKA z 2007 roku i 2003 roku PWSOŚ w Radomiu nadal uparcie realizuje specjalność powiązaną z BHP. Przecież jest to oddzielny kierunek studiów o określonych treściach i celach kształcenia oraz wiedzy, umiejętności i kompetencjach społecznych, których absolwenci kierunku „ochrony środowiska” o uparcie realizowanej specjalności nigdy nie będą posiadali. Dotyczy to poprzedniego już wygaszanego programu, jak i opracowanego i obecnie wdrażanego programu zgodnie z nowym stanem prawnym. Specjalności realizowane wg już wygaszanego programu studiów muszą być uszczegółowieniem kierunku.

Z przeprowadzonych podczas wizytacji rozmów wynika, iż Władze Wydziału dostrzegają nieprawidłowości występujące w nazwach i treściach programowych niektórych realizowanych specjalności. I jak poinformowano Zespół Oceniający programy studiów będą w tym zakresie zmienione. Od nowego roku akademickiego na studiach inżynierskich (I stopnia) przewiduje się dwie do trzech specjalności. Specjalności będą wybrane z uwzględnieniem wyników uzyskanych z ankiet prowadzonych wśród absolwentów Uczelni oraz konsultacji z interesariuszami zewnętrznymi, spośród pięciu propozycji, tj.: (1) *gospodarka odpadami*, (2) *gospodarka wodno-ściekowa*, (3) *gospodarka w ekosystemach leśnych*, (4) *rekultywacja zdegradowanych elementów środowiska*, (5) *inżynieria i przedsiębiorczość w ochronie środowiska*. Przy czym ostatnia z wymienionych specjalności ma zastąpić dotychczasową specjalność: *zarządzanie w ochronie środowiska*. W specjalności tej przewiduje się zwiększenie udziału przedmiotów inżynierskich. Natomiast na studiach magisterskich (II stopnia) przewiduje się dwie specjalności wybrane z następujących propozycji: (1) *inżynieria ochrony środowiska*, (2) *zarządzanie kryzysowe*, (3) *bezpieczeństwo i ochrona środowiska pracy*, (4) *przedsiębiorczość w ochronie środowiska*.

Program studiów (realizowany wg KRK) na kierunku „ochrona środowiska” na Wydziale Ochrony Środowiska PWSOŚ w Radomiu na studiach I stopnia przewiduje 7 semestrów kształcenia w wymiarze 2493 h na studiach stacjonarnych i 1500 godzin na studiach niestacjonarnych. Tygodniowy wymiar zajęć na studiach stacjonarnych przewiduje 23-27 godzin w semestrach I –VI i 16 h w semestrze VII. Zajęcia terenowe są zaznaczone w poszczególnych przedmiotach, razem 210 godzin, których nie wskazano w planie zajęć oraz w semestrze VI jako oddzielny blok ćwiczeń specjalnościowych w wymiarze 48 h. Nie

zaplanowano natomiast ćwiczeń terenowych jako oddzielnego bloku w pozostałych semestrach, a w tygodniowym rozkładzie zajęć nie występują, co opisano wcześniej. W programie studiów niestacjonarnych przewidziano 161 (w tym 32 h specjalnościowych) godzin ćwiczeń terenowych, których nie zamieszczono w planie zajęć.

Studia II stopnia realizowane są tylko w trybie niestacjonarnym, trwają trzy semestry i obejmują zajęcia w wymiarze 549 h zajęć.

W Uczelni jest wprowadzony system punktów zaliczeniowych zgodnie ze standardami ECTS (uchwała 8/2007 z 6.10.2007 Senatu w sprawie wprowadzenia Uczelnianego Regulaminu ECTS). Zgodnie z tym systemem warunkiem zaliczenia semestru studiów jest uzyskanie 30 punktów ECTS (§ 15 ust. 6 regulaminu studiów). Obowiązuje on od roku akademickiego 2008/2009 jako „Uczelniany regulamin Europejskiego Systemu Transferu Osiągnięć (ECTS)”. Regulamin został utworzony z myślą o umożliwieniu realizacji indywidualnych ścieżek kształcenia i okresowego studiowania na innych uczelniach. Została w nim zawarta zasada przeliczania godzin nakładu pracy studenta na liczbę punktów ECTS (25-30 godz. – 1 ECTS).

Nakład pracy przewidziany dla osiągnięć poszczególnych efektów można uznać generalnie za prawidłowy. Wymaga on jednak doskonalenia, szczególnie dla studiów niestacjonarnych. Występują tu również niewytłumaczalne zapisy, jak: dlaczego biologii na studiach stacjonarnych przypisano 8 punktów ECTS, a na studiach niestacjonarnych 9. Podobnie dla przedmiotu chemia na studiach stacjonarnych przypisano 10 pkt. ECTS, a na niestacjonarnych 11. Ćwiczenia terenowe to na studiach stacjonarnych 4 pkt. ECTS, a na niestacjonarnych 3 pkt. Jeżeli punkty ECTS mają zapewnić potwierdzenie nakładu pracy i efektów jednakowych na obu formach studiów to powyższe różnice temu zaprzeczają. Na studiach stacjonarnych przewidziano uzyskanie 28 pkt. ECTS na semestr II, po 30 pkt. ECTS za semestry I, III, IV, V oraz 31 pkt. ECTS za semestry VI i VII. Na studiach niestacjonarnych student za każdy semestr otrzymuje 30 pkt., co jest zgodne z rozporządzeniem MNiSzW z 14 września 2011 roku (DZ. U. Nr 201 poz. 1187) §2 ust. 1 w sprawie przenoszenia zajęć..... Wobec powyższego przedłożony program studiów stacjonarnych na kierunku „ochrony środowiska” uniemożliwia przenoszenie efektów kształcenia na inne formy i tryb studiów i do innych Szkół Wyższych.

W ocenianym nowym programie studiów I stopnia przedmiotom do wyboru przypisano 55 punktów ECTS (tj. 26 % ogólnej liczby) na studiach stacjonarnych i 53 punkty ECTS (tj.

25%) na studiach niestacjonarnych. Zatem nie został spełniony § 5 ust. 2 oraz rozporządzenia MNiSzW z dnia 5 października 2011 roku w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243 poz. 1445 z późn. zm.), w którym określono: „Program studiów umożliwia studentowi wybór modułów kształcenia, do których przypisuje się punkty ECTS w wymiarze nie mniejszym niż 30% liczby punktów, o której mowa w ust. 1 ust. 2. Ogólna liczba punktów ECTS wynosi w tym przypadku 210. Niedobór zajęć do wyboru określonych odpowiednią liczbą punktów należy uzupełnić.

Stwierdzone nieprawidłowości w przyznawaniu punktów ECTS na studiach stacjonarnych I stopnia utrudniają międzyuczelnianą wymianę efektów kształcenia. Natomiast na studiach II stopnia zapewniono niezbędną pulę modułów kształcenia do wyboru opisaną punktami ECTS w wymiarze 31-33 pkt. ECTS tj. 33-36%.

Analiza sekwencji przedmiotów i modułów kształcenia na studiach pierwszego stopnia wskazuje na konieczność niewielkich, ale istotnych przesunięć: „Gleboznawstwo” jako przedmiot o istotnym elemencie środowiska powinno być na początku cyklu kształcenia - najpóźniej na II semestrze, podobnie „Meteorologia i klimatologia” powinna być przesunięta na I lub II semestr, a „Geologia i geomorfologia” jako nauka o podstawach budowy Ziemi na semestr I natomiast „Ochrona Przyrody” powinna być realizowana po zapoznaniu studentów z poszczególnymi elementami przyrody ożywionej (biologia, ekologia) i nieożywionej (gleboznawstwo, hydrologia) w semestrze III lub późniejszym. Na studiach II stopnia sekwencja przedmiotów nie budzi zastrzeżeń.

Czas trwania obowiązkowych praktyk określa program studiów, a terminy praktyk określa Dziekan na podstawie umów zawartych z zakładami i podaje do wiadomości studentów. W myśl przepisów regulaminu studiów „Zaliczenie praktyki poświadczają wpisem oceny do indeksu na podstawie zaświadczenia zakładu pracy o odbyciu praktyki oraz sprawozdania z praktyki”, co znajduje potwierdzenie w przedstawionej przez Wydział dokumentacji przebiegu studiów. Dziekan może zaliczyć studentom na poczet praktyki wykonywaną przez nich pracę w ramach umowy o pracę jeżeli jej charakter spełnia wymagania przewidziane w programie praktyk studenckich. Nad prawidłowością przebiegu praktyk studenckich oraz weryfikowaniem osiągnięcia założonych efektów kształcenia odpowiedzialni są opiekunowie praktyk.

W programie studiów nie wskazano, po którym semestrze powinna odbyć się praktyka zawodowa. W dokumencie wydanym przez Dziekana „Procedura organizacji i zaliczania

praktyk zawodowych” praktyki zlokalizowano po IV semestrze studiów, co jest prawidłowe ze względu na organizację pracy studenta, który po IV semestrze rozpoczyna realizację pracy dyplomowej. Jednak student po IV semestrze nie nabył jeszcze wiedzy i umiejętności z modułów kształcenia istotnych dla prawidłowego kształtowania sylwetki absolwenta. Nie posiada wiedzy z zakresu „Instrumentów ochrony środowiska”, „Technologii w ochronie środowiska”, „Technik ochrony środowiska” i praktyczne zapoznanie z tymi zagadnieniami będzie trudne ze względu na brak wiedzy teoretycznej. Nie jest możliwa realizacja celu 1 przypisanego praktyce zawodowej w karcie przedmiotu. Wskazany byłby podział praktyki na co najmniej 2 części, 3 tygodnie po IV semestrze i 3 tygodnie po VI semestrze. Program studiów przewiduje 6 pkt. ECTS za praktykę, a w/w dokument 8 pkt. Przyjęta procedura wyboru miejsca praktyk dokumentacji (dzienniczek) kontroli i zaliczenia praktyk (zaświadczenia-opinia i ustna rozmowa z opiekunem praktyk) jest prawidłowa. Opracowano spójny i przejrzysty, system weryfikacji osiągniętych efektów kształcenia w ramach praktyki zawodowej. Opracowany jest program praktyk zawodowych uwzględniający poszczególne specjalności. Program praktyki zawodowej ma dotyczyć kierunku kształcenia i nie może być różny dla poszczególnych studentów. Studenci kierunku „ochrona środowiska” realizowanego na Wydziale Ochrony Środowiska PWSOŚ w Radomiu odbywają praktyki w różnych przedsiębiorstwach i instytucjach. Podany wykaz spełnia wymogi zgodności kierunku kształcenia z miejscami odbycia praktyk zawodowych, ale tylko w ogólnym ujęciu. Jeżeli weźmiemy pod uwagę, że student odbywa praktykę tylko w jednym miejscu (a na to wskazują treści przeanalizowanych dzienniczek praktyk) to okazuje się, że posiadzie on wiedzę i umiejętności bardzo zawężoną. Np. odbędzie praktykę w Lasach Państwowych lub Starostwie Powiatowym i nie zapozna się w ogóle z technikami i technologiami ochrony środowiska, jego odnowy itd. Student po praktyce w Przedsiębiorstwie Wodnym i Kanalizacyjnym lub Sanepidzie nie pozna procedur i problematyki zarządzania ochroną środowiska. Wskazany jest podział praktyki na co najmniej 2 części i każda powinna odbyć się w innym typie instytucji.

Proces kształcenia realizowany jest z wykorzystaniem wszystkich metod przekazu wiedzy: wykład, ćwiczenia audytoryjne, ćwiczenia laboratoryjne, ćwiczenia terenowe, praktyki, seminaria i konwersatoria. Zasadą jest, że muszą one spełniać warunki zajęć podających wiedzę problemową, programową, eksponującą i praktyczną. Szczególnie eksponowane są formy aktywizujące (dyskusja poprzedzona prezentacją), które tworzą warunki do aktywizowania i twórczego udziału studentów. Zajęcia oprócz przekazu wiedzy muszą kształtować umiejętności i sprawności o charakterze praktycznym. Uwzględniona jest

indywidualizacja kształcenia przez wybór kilku specjalności. Stałą formą są konsultacje udzielane przez pracowników. Powyższe formy zajęć i metody dydaktyczne powinny zapewnić przekazanie wiedzy i ukształtowanie umiejętności wymaganych dla absolwentów o kwalifikacjach I i II stopnia kierunku „ochrona środowiska”.

Regulamin studiów przewiduje możliwość indywidualnej organizacji studiów dla studentów niepełnosprawnych i samodzielnie wychowujących dzieci oraz indywidualny plan studiów i program nauczania dla studentów wyróżniających się dobrymi wynikami w nauce. IOS pozwala na ustalenie odrębnego harmonogramu terminów egzaminów i zaliczeń oraz uczestnictwa w zajęciach. IPS odbywa się pod opieką opiekuna naukowego i pozwala na skrócenie czasu trwania studiów.

W praktyce IPS stosowany jest do części procesu dydaktycznego w przypadku wyboru określonej specjalności przez pojedynczych studentów oraz w przypadku realizacji różnych programowych przez absolwentów studiów I stopnia i innych kierunków.

Problem dostosowania bazy dydaktycznej do potrzeb studentów niepełnosprawnych został przedstawiony w raporcie samooceny jako rozwiązany. Zespół wizytujący stwierdził jednak bariery architektoniczne przy wejściu do budynku głównego Szkoły, wejście do laboratoriów chemicznych, próg przed laboratorium mikrobiologicznym oraz przy wejściu do budynku przy ulicy Kozienickiej. Drzwi przejściowe często mają czynne tylko jedno skrzydło, brak toalet przystosowanych do potrzeb niepełnosprawnych na każdym piętrze. W/w wykaz jest dowodem na konieczność dalszych prac przystosowujących.

2). Zakładane efekty kształcenia i treści programowe oraz formy i metody dydaktyczne opisane w dokumentach wygaszanego programu oraz nowego programu studiów tworzą spójną całość, system po uzupełnieniu (patrz p. 2. 1), powinien przynieść ukształtowanie absolwenta wyposażonego w wiedzę, posiadającego umiejętności i mającego kwalifikacje społeczne niezbędne dla absolwenta kierunku „ochrony środowiska”. Wykazane wcześniej niedociągnięcia jak niedobór zajęć laboratoryjnych (p. 3) stanowią jednak element, który stawia przed absolwentem konieczność samokształcenia.

3). Wcześniej przeprowadzone oceny (Uchwały Prezydium PKA z 20.09. 2007 r. i z 2003 r.) wykazały, że:

- nazwy i profil niektórych specjalności budzą zastrzeżenia. Zastrzeżenia te nadal są aktualne. Poczynione zabiegi kosmetyczne nie stanowią naprawy. Nadal są wątpliwe specjalności „Gospodarka w ekosystemach leśnych”, a specjalności BHP przerzucono na studia II stopnia. Pojawiła się nowa specjalność „zarządzanie kryzysowe w ochronie środowiska”, która również nie spełnia wymogu (program, efekty kształcenia, metody realizacji) specjalności na „ochronie środowiska”.

- na specjalności ochrona wód brak modułu ekologia wód - specjalność ciągle niedostatecznie realizowana.

- w module studiów I stopnia zbyt dużo godzin (180 h) przeznaczono na seminaria dyplomowe i konwersatoria - nadal nie poprawiono, błąd utrzymano. Wskazuje to na realizację jak największej puli godzin w systemie o niskich kosztach. Są to godziny przeznaczone głównie na utrwalenie wiedzy i umiejętności, a nie na proces wzbogacenia treści programowych zapewniających osiągnięcie efektów kształcenia. Ponadto jest przedmiot seminarium ochrony środowiska. Grupa przedmiotów seminaryjnych zajmuje więc 225 h i nie wiąże się z nowymi efektami.

- program studiów został tak zaplanowany, że niektóre przedmioty II stopnia są powtórzeniem lub rozwinięciem przedmiotów ze studiów I stopnia. Obecnie nie ma przedmiotów powtarzanych na kolejnych stopniach (poziomach) kształcenia, zmniejszyła się również liczba studentów II stopnia co rozwiązało problem braku tematów prac magisterskich możliwych do realizacji w Szkole.

- należy podjąć działania w celu zwiększenia indywidualizacji nauczania poprzez indywidualny tok studiów i wymianę studentów. Kierownictwo Szkoły nie przedstawiło żadnych działań w kierunku indywidualizacji studiów. Istnieje natomiast wymiana studentów międzyuczelniana i przyływ na II stopień kształcenia absolwentów studiów I stopnia z innych uczelni. Brak udziału w programach międzynarodowych.

Ocena końcowa 3 kryterium ogólnego znacząco

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryterium szczegółowego.

1). Program kształcenia realizowany na semestrach III –VII opracowany na podstawie rozporządzenia MNiSzW z dnia 12 lipca 2007r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia spełnia formalne wymogi w/w

rozporządzenia w zakresie liczby godzin zajęć, treści merytorycznych, 30 % zajęć do wyboru i przypisanych punktów ECTS. Zastrzeżenia budzi zbyt mała liczba godzin ćwiczeń laboratoryjnych i projektowych oraz brak w tygodniowych i semestralnych planach zajęć - dowodu na realizację zajęć terenowych, które zaplanowano w bardzo dużej liczbie 243 h (31 dni) na studiach stacjonarnych i 183 h (24 dni) na studiach niestacjonarnych. Zmiany wymaga nazwa jednej specjalności na studiach I stopnia z „gospodarka w ekosystemach leśnych” na „ochronę ekosystemów leśnych”.

Program kształcenia opracowany i realizowany na podstawie rozporządzenia MNiSzW z dnia 2 listopada 2011 r. w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego (Dz. U. nr 253, poz. 1520) przewiduje możliwość osiągnięcia założonych efektów kształcenia. Przewiduje wszystkie niezbędne treści programowe, ale wątpliwość budzi osiągnięcie szeregu efektów z zakresu wiedzy i umiejętności przy niedoborze zajęć laboratoryjnych (praktycznych) i dużej ilości zajęć terenowych, których pełna realizacja budzi wątpliwości, dużej ilości zajęć seminaryjnych i realizacja całej praktyki w jednym zakładzie. Niedostateczna jest oferta (26% ECTS) wyboru modułów kształcenia, do których przypisuje się punkty ECTS i praktycznie brak możliwości indywidualnego kształcenia. Zbyt mała jest mobilność studenta, a przyjęty wadliwy system przyznawania punktów ECTS za nakład pracy i osiągnięte efekty kształcenia uniemożliwia przenoszenie osiągnięć studenta między formami studiów (stacjonarne i niestacjonarne) w obrębie wizytowanego kierunku, a tym bardziej między innymi Szkołami. Niektóre przedmioty w programie studiów są za wcześnie (ochrona przyrody), a niektóre za późno (gleboznawstwo), co powoduje, że niektóre przypisane im efekty kształcenia mogą nie zostać osiągnięte. PWSOŚ w małym stopniu usunęła uchybienia wskazane w Uchwale Prezydium PKA z 20.09.2007 r. i stąd są one ponownie podnoszone.

2). Opracowane efekty kształcenia, treści programowe oraz formy i metody dydaktyczne tworzą spójną całość, jednak ich realizacja budzi wątpliwości i wymaga przerehabrowania po uwzględnieniu kształcenia z zakresu nauk przyrodniczych, rolniczych, leśnych i weterynaryjnych.

4.Liczba i jakość kadry dydaktycznej a możliwość zrealizowania celów edukacyjnych programu studiów

1). Na kierunku „ochrona środowiska” zajęcia prowadzone są przez 56 nauczycieli akademickich, ze czego do minimum kadrowego zgłoszono 18 osób. Na podkreślenie zasługuje fakt, że dla zdecydowanej większości nauczycieli akademickich zatrudnionych na etacie (43 osoby) PWSOŚ jest podstawowym miejscem pracy. Natomiast pozostałe 13 osób zatrudnionych jest na podstawie umów cywilno-prawnych. Zespół dydaktyczny (ze znacznym udziałem pracowników samodzielnych – ponad 40 %) prowadzący zajęcia na ocenianym kierunku reprezentuje kilka obszarów wiedzy: nauk rolniczych, leśnych i weterynaryjnych, nauk przyrodniczych, nauk ścisłych, nauk technicznych, nauk humanistycznych oraz nauk społecznych. Mając na uwadze interdyscyplinarny charakter kierunku „ochrona środowiska”, tak duże zróżnicowanie specjalistów z różnych obszarów wiedzy biorących udział w procesie dydaktycznym gwarantuje osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia.

Załącznik nr 5 Nauczyciele akademicy realizujący zajęcia dydaktyczne na ocenianym kierunku studiów, w tym stanowiący minimum kadrowe. Cz. I. minimum kadrowe. Cz. II. pozostali nauczyciele akademicy .

2). Oceny minimum kadrowego dokonano **przy założeniu, że kierunek powinien obejmować wszystkie obszary wiedzy, do których odnoszą się efekty kształcenia** zatwierdzone przez Senat PWSOS w Radomiu uchwałą 4/KRK/20102 z dnia 5 maja 2012 r.:

- **obszar nauk rolniczych, leśnych i weterynaryjnych**, dyscyplina ochrona i kształtowanie środowiska oraz leśnictwo,
- **obszar nauk przyrodniczych**, dyscypliny ochrona środowiska oraz biologia
- **obszar nauk ścisłych** – dyscypliny ochrona środowiska oraz chemia.

Do minimum kadrowego ocenianego kierunku mogą być zaliczone osoby posiadające dorobek naukowy w jednym z trzech obszarów wiedzy: nauk rolniczych, leśnych i weterynaryjnych, nauk przyrodniczych oraz nauk ścisłych odpowiadających obszarom kształcenia do którego przyporządkowano efekty kształcenia dla ocenianego kierunku ochrona środowiska.

Na 18 nauczycieli akademickich zgłoszonych, do minimum kadrowego zaliczono 15, w tym 10 samodzielnych i 5 doktorów, których dorobek naukowy mieści się w wyżej wymienionych obszarach wiedzy. Dorobek naukowy dwóch pozostałych pracowników zalicza się do obszaru nauk technicznych, a tym samym nie jest spełniony warunek konieczny do wliczenia w skład

minimum kadrowego ocenianego kierunku (§ 12 ust. 1 ww. rozporządzenia); dla jednego nauczyciela akademickiego nie przedstawiono listy prowadzonych zajęć.

Do minimum kadrowego studiów I stopnia zaliczono 15 nauczycieli akademickich, w tym 10 pracowników samodzielnych, natomiast do minimum kadrowego studiów II stopnia zaliczono 12 pracowników, w tym 7 samodzielnych.

W minimum kadrowym studiów II stopnia obszar nauk rolniczych, leśnych i weterynaryjnych jest reprezentowany przez 6 samodzielnych nauczycieli akademickich i 4 doktorów, obszar nauk przyrodniczych przez 1 samodzielnego nauczyciela akademickiego, a obszar nauk ścisłych przez 1 doktora. Do minimum kadrowego studiów I stopnia, oprócz osób wliczonych do minimum II stopnia, są wliczeni dwaj samodzielni nauczyciele akademicy reprezentujący obszar nauk przyrodniczych i jeden samodzielny nauczyciel akademicki reprezentujący obszar nauk ścisłych.

Wszyscy nauczyciele akademicy wskazani do minimum kadrowego złożyli oświadczenia o wyrażeniu zgody na zaliczenie do minimum kadrowego wizytowanego kierunku studiów. Oświadczenia zostały złożone przed rozpoczęciem roku akademickiego, nie później niż do 30 czerwca roku poprzedzającego rok akademicki.

Analiza oświadczeń pozwala stwierdzić, iż żaden ze zgłoszonych do minimum kadrowego nauczycieli akademickich nie przekroczył limitu minimów kadrowych określonego w art. 112a ust. 1 i 2 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym.

Nauczyciele akademicy wchodzący w skład minimum kadrowego spełniają warunek bycia zatrudnionym nie krócej niż od początku semestru studiów, zgodnie z § 13 ust. 1 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia. Zgodnie z art. 119 ust. 1. pkt 3 ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym umowy o pracę zawierają informację, czy Uczelnia jest podstawowym miejscem pracy w rozumieniu ustawy.

Wydział Ochrony Środowiska PWSOŚ w Radomiu spełnia warunki w zakresie minimum kadrowego, zarówno dla studiów I, jak i II stopnia, określone w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243, poz. 1445 z późn. zm.).

Kierunek „ochrona środowiska” jest prowadzony przez Wydział Ochrony Środowiska na poziomie studiów I stopnia od 1993 roku, natomiast studia II stopnia zostały uruchomione w roku 2002. Na podstawie analizy umów o pracę oraz informacji uzyskanych w trakcie

wizytacji można stwierdzić, iż minimum kadrowe ocenianego kierunku charakteryzuje się dużą stabilnością. Zdecydowana większość nauczycieli akademickich jest zatrudniona w Uczelni od kilku (kilkunastu) lat, a prawie wszystkie umowy o pracę zawierane są na czas nieokreślony. Liczba nauczycieli akademickich stanowiących minimum kadrowe kierunku „ochrona środowiska” ulegała na przestrzeni ostatnich kilku lat (rok akademicki 2010/2011 – 2012/2013) jedynie niewielkim zmianom związanym głównie z nawiązaniem lub rozwiązaniem stosunku pracy z kilkoma pracownikami lub zaliczeniem ich do minimum kadrowego innych kierunków prowadzonych w Uczelni. Niezależnie jednak od tych niewielkich zmian liczba osób zaliczanych do minimum kadrowego wynosi stale 17-19.

Na tej podstawie można jednoznacznie stwierdzić, że Wydział posiada stabilny trzon kadrowy, pewnym zagrożeniem jest dość zaawansowany wiek kadry samodzielnej. Rozwój naukowy własnej kadry jest stosunkowo wolny (w ostatnich 5 latach jedna habilitacja i brak doktoratów), więc należy się liczyć z koniecznością pozyskiwania kadry z poza Uczelni.

Rozwój młodszej kadry naukowo-dydaktycznej w ocenianym okresie należy uznać za niewystarczający, jednak Wydział prowadzi bardzo aktywną politykę w zakresie pozyskiwania nowych pracowników i w roku 2012 zatrudnił kolejnego profesora tytularnego, dla którego Uczelnia jest podstawowym miejscem pracy.

Stosunek liczby nauczycieli akademickich stanowiących minimum kadrowe (zaliczono 15 osób) do liczby studentów kierunku (462) spełnia wymagania § 17 Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243, poz. 1445 z późn. zm.) i wynosi około **1:31**.

Kadra Wydziału reprezentuje bardzo szerokie spektrum specjalności przydatnych do kształcenia na kierunku „ochrona środowiska”. Na podkreślenie zasługuje również wysoki udział pracowników samodzielnych stanowiących aż 40% kadry prowadzącej zajęcia na ocenianym kierunku.

Wykłady z poszczególnych przedmiotów prowadzone są w większości przez specjalistów z danych dziedzin i dyscyplin naukowych. Analizując obsadę poszczególnych zajęć należy stwierdzić, że generalnie zajęcia są przydzielane prawidłowo, zgodnie z posiadanymi kwalifikacjami. Wątpliwości budzi obsada przedmiotów dotyczących leśnictwa, prowadzi je osoba posiadająca doktorat w zupełnie innej dziedzinie, podczas, gdy w składzie osobowym znajdują się przedstawiciele nauk leśnych. Oprócz tego można mieć zastrzeżenia do trzech

przypadków powierzenia prowadzenia ćwiczeń osobom nieposiadającym odpowiednich kwalifikacji - szczegóły przedstawiono w załączniku 5a. Niezrozumiałym jest także powierzenie prowadzenia wykładów osobom nieposiadającym stopnia naukowego, mimo tak szerokiego zespołu nauczycieli akademickich o znacznie wyższych kwalifikacjach. Wątpliwości w tym zakresie dotyczą w szczególności:

- wykładu z „planowania przestrzennego”,
- wykładu „sytuacje kryzysowe i epidemiologiczne”,
- wykładu „zagrożenia naturalne i epidemiologiczne” oraz wykładu z „wodociągów i kanalizacji” (zał. 5a).

Reasumując zespół dydaktyczny prowadzący zajęcia na ocenianym kierunku jest w stanie zapewnić prawidłową obsadę zajęć przewidzianych planem studiów i gwarantuje osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia. Korekta obsady zajęć nie powinna stanowić istotnego problemu dla Wydziału, ponieważ w zespole łatwo można wskazać osoby z odpowiednim przygotowaniem merytorycznym.

Przeprowadzone hospitacje zajęć dydaktycznych, odbywały się zgodnie z przedstawionym planem zajęć, w dobrze wyposażonych salach dydaktycznych Uczelni. Osoby prowadzące zajęcia reprezentowały bardzo dobre przygotowanie merytoryczne, komunikatywność i zaangażowanie w pracę dydaktyczną. Studenci uczestniczyli czynnie w zajęciach. Zajęcia prowadzone były w sposób prawidłowy.

Załącznik nr 6 Informacja o hospitowanych zajęciach i ich ocena.

3). Wydział realizuje politykę kadrową zgodną z Ustawą Prawo o szkolnictwie wyższym (tekst jednolity: Dz. U. 2012 r. poz. 572 z późn. zm.) oraz uchwałami Senatu i Zarządzeniami Rektora. Przepisy, zgodnie z zapisami ustawy, zobowiązują do pracy naukowo-badawczej w celu osiągnięcia kolejnych stopni i tytułu naukowego. Pracownicy podlegają okresowej ocenie uwzględniającej ich działalność naukowo-badawczą, dydaktyczną i organizacyjną oraz postępy w podnoszeniu kwalifikacji. W ocenie brane są również pod uwagę oceny uzyskane podczas hospitacji i z ankiet studenckich, a w przypadku samodzielnych pracowników nauki oceniane są także uzyskane efekty w kształceniu młodej kadry. Oceny nauczycieli akademickich posiadających stopień naukowy doktora dokonywane są raz na dwa lata lub na wniosek Kierownika właściwej jednostki organizacyjnej. Natomiast oceny samodzielnych pracowników dokonuje się raz na cztery lata. Uczelnia realizując politykę kadrową zwraca uwagę na odpowiedni dobór kadry.

Statut Uczelni przewiduje płatne urlopy dla osób przygotowujących rozprawy doktorskie. Rozwój kadry ogranicza stosunkowo skromna baza badawcza i wielkość środków przeznaczonych na badania własne oraz bardzo niska skuteczność pozyskiwania środków na badania z źródeł zewnętrznych.

Nauczyciele akademicki są zobowiązani do podnoszenia swoich kwalifikacji pedagogicznych. Typowym potwierdzeniem posiadania takich kwalifikacji jest ukończenie kursu pedagogicznego. Jednak kursy pedagogiczne nie są organizowane przez Uczelnię. Dziekani, po konsultacjach z Wydziałowym Zespołem ds. Zapewnienie Jakości Kształcenia, mogą uznać kwalifikacje pedagogiczne podległych sobie nauczycieli akademickich zdobyte w innych uczelniach lub w sposób nieformalny (np. na podstawie publikacji pedagogicznych, itp.).

Z Zespołem oceniającym spotkała się grupa około 25 nauczycieli realizujących zajęcia na kierunku „ochrona środowiska”. Na wstępie Przewodnicząca Zespołu oceniającego przedstawiła misję i zadania PKA. W dalszej części poprosiła o wypowiedzi na temat systemu oceny jakości kształcenia funkcjonującego w Uczelni oraz warunków prowadzenia dydaktyki i badań na Wydziale Ochrony Środowiska.

Prezentowane przez nauczycieli akademickich wypowiedzi potwierdzały, że:

- w Uczelni funkcjonuje system oceny jakości kształcenia, uzyskane wyniki mobilizują do poprawy w zakresie treści i form kształcenia;
- zdecydowanie silną stroną Wydziału jest bardzo dobra współpraca z otoczeniem gospodarczym i lokalnym samorządem;
- Uczelnia, a zarazem Wydział, stanowią wielką szansę edukacyjną dla mało zamożnej społeczności lokalnej;
- studia na tym Wydziale oprócz dostarczania wiedzy specjalistycznej mają duże znaczenie dla kształtowania postaw społecznych młodzieży;
- słabą stroną Wydziału jest skromna baza laboratoryjna;
- bardzo pozytywnym czynnikiem, który dało się zauważyć w wypowiedziach poszczególnych pracowników, jest bardzo silna identyfikacja kadry z Wydziałem,
- kadra wyraża zadowolenie ze zmiany na stanowisku Rektora Uczelni.

4). W porównaniu do ostatniej oceny, przeprowadzonej w roku 2007, stan liczebny kadry Wydziału zmniejszył się z 63 do 56 osób, jednak w tym samym czasie znacznemu ograniczeniu, o około 2/3, uległa liczba studentów. Spowodowało to znaczne poprawienie relacji pomiędzy liczbą pracowników i studentów Wydziału. Struktura kadry, zarówno ze

względu na posiadane stopnie i tytuły naukowe oraz formę zatrudnienia w zasadzie pozostała niezmienna. Pracownicy Wydziału stanowią kompetentny zespół zapewniający prawidłową realizację procesu dydaktycznego na kierunku „ochrona środowiska”.

Ocena końcowa 4 kryterium ogólnego w pełni
Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

- 1) Struktura i szeroki zakres kwalifikacji osób prowadzących zajęcia dydaktyczne na kierunku „ochrona środowiska” w pełni umożliwia osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia, w tym prawidłowej realizacji prac dyplomowych.
- 2) Kadra dydaktyczna Wydziału spełnia minimum kadrowe dla kierunku „ochrona środowiska” dla studiów I i II stopnia. Na uwagę zasługuje mała liczba studentów (31) przypadająca na jednego pracownika zliczonego do minimum kadrowego. Obsada kadrowa zajęć jest w zdecydowanej większości prawidłowa, zastrzeżenia w tym zakresie budzi kilka przedmiotów, jednak w większości przypadków można dokonać pewnych przesunięć w ramach kadry Wydziału posiadającej odpowiednie przygotowanie merytoryczne i nieprawidłowości te wyeliminować.
- 3) Wydział posiada stabilną kadrę dydaktyczną w pełni zapewniającą realizację zadań dydaktycznych na kierunku „ochrona środowiska”. Na podkreślenie zasługuje stabilny stan kadry na przestrzeni wielu ostatnich lat oraz to, że Uczelnia dla znacznej części pracowników stanowi podstawowe miejsce pracy. Pewien niepokój może budzić zbyt wolny rozwój naukowy młodej kadry. Daje się zauważyć bardzo silną identyfikację pracowników z Wydziałem.

5. Infrastruktura dydaktyczna i naukowa, którą dysponuje jednostka a możliwość realizacji zakładanych efektów kształcenia oraz prowadzonych badań naukowych

Prywatna Wyższa Szkoła Ochrony Środowiska posiada kilka nieruchomości (raport samooceny str. 14). Są to:

- w Radomiu dwie działki z budynkami przy ulicy Zubrzyckiego 6 i 6a oraz jedna działka z budynkiem przy ulicy Kozienickiej 97
- stacja badawcza w Jedlni Letnisko
- ośrodek szkoleniowo-turystyczny w Zakopanem.

Zespół wizytujący zapoznał się szczegółowo z pomieszczeniami wykorzystywanymi do celów dydaktycznych i badawczych w Radomiu. Ocenę bazy w Jedlni i Zakopanym ze względu na niemożliwość dostania się do tych obiektów oparto na wywiadzie ze studentami i pracownikami. Wizytowany kierunek studiów „ochrona środowiska” ani Wydział Ochrony Środowiska, na którym jest on prowadzony, nie mają wydzielonych pomieszczeń dydaktycznych. W związku z tym bazę dydaktyczną należy analizować jako wykorzystywaną przez całą Szkołę (około 1500 studentów, 5 kierunków studiów niestacjonarnych i 2 kierunki studiów stacjonarnych) i na tym tle oceniać możliwość realizacji zajęć dydaktycznych, szczególnie laboratoryjnych, na wizytowanym kierunku „ochrona środowiska”.

Łączna powierzchnia użytkowanych budynków wynosi 5238 m², co przy równomiernym rozplanowaniu zajęć można by uznać za wystarczającą, jednak 80% studentów kształci się systemem niestacjonarnym i następuje kumulacja zajęć w sobotę i niedzielę.

PWSOŚ w Radomiu dysponuje:

- 1 aulą na 200 miejsc i 5 salami na ok. 60-120 miejsc, wyposażonymi w rzutniki multimedialne,
- 16 salami do zajęć audytoryjnych na 25-50 miejsc wyposażonymi w tablice i możliwości montażu rzutników pisma i multimedialnych (przenoszonych między pomieszczeniami w/g potrzeb),
- 6 laboratoriami do zajęć o profilu praktyczno-laboratoryjnym
- 2 pracowniami informatycznymi z 9 komputerami i sprzętem peryferyjnym każde,
- studiem rehabilitacji i odnowy biologicznej.

Zajęcia dydaktyczne – wykłady i ćwiczenia audytoryjne oraz seminaria odbywają się w pomieszczeniach ogólnych. Realizacja dydaktyki na kierunku „ochrona środowiska” wymaga specjalistycznych pracowni i laboratoriów, na które zwrócono szczególną uwagę.

Pracownia Geologii i Gleboznawstwa - sala nr 205 o charakterze audytoryjnym na około 40 miejsc przy stolikach. Wyposażona w tablicę i rzutniki, mapy i plansze (przekroje geologiczne), okazy minerałów, skał i skamielin, schematy profili glebowych i próbki utworów glebowych. W sali powyższej można realizować zajęcia z zakresu geologii i geomorfologii oraz poglądowe zajęcia z gleboznawstwa. W pracowni tej utrudniona jest realizacja zajęć dotyczących składu granulometrycznego i odczynu gleb, zasobności kompleksu sorpcyjnego i kwasowości oraz zasobności w składniki pokarmowe (brak

doprowadzenia wody i odpływu ścieków oraz niewłaściwe stoły do realizacji ćwiczeń, brak podstawowego szkła laboratoryjnego i przyrządów pomiarowych.

Laboratorium Mikrobiologii – sala o powierzchni ok. 25 m² z kilkunastoma miejscami przy stołach. Wyposażona w lupy, mikroskopy (3) sprzęt do sporządzania preparatów jak palniki, ezy, szkło, odczynniki, barwniki, cieplarka. W pracowni można prowadzić zajęcia z mikrobiologii i niektóre z biologii. Konieczne doposażenie.

Budynek laboratoryjny z trzema laboratoriami.

Laboratorium Chemiczne (wizytowane w czasie gdy nie było planowanych zajęć). Laboratorium na 32 miejsca. Przystosowane do prowadzenia zajęć z chemii oraz przedmiotów, których treścią są procesy chemiczne w środowisku i jego ochronie. Pełny zestaw szkła, odczynników i aparatury pomiarowej, kolorymetry, spektrofotometry, spektrometry, wagi, mieszadła laboratoryjne, statywy, wiskozymetry, pH -metry, reflektometr, ultratermostat, zestaw do destylacji, zestaw do badań jakości wody, termometry.

Laboratorium na 30 miejsc. Przystosowane do zajęć o charakterze chemicznym. Wyposażenie wystarczające do prowadzenia zajęć o charakterze chemicznym i fizykochemicznym. Laboratorium ma pełne wyposażenie audiowizualne.

Pracownia Ochrony Wód i Zasobów Wodnych wyposażona w:

- koryto hydrauliczne do badań modelowych, przepływ wód,
- młynek hydrometryczny do pomiaru prędkości przepływu wody (2szt.),
- gwizdek hydrometryczny do pomiaru głębokości lustra wody,
- termohydrograf,
- termometry aerozolowe – 3 szt.
- plansze i mapy tematyczne, atlasy hydrologiczne, literatura,
- bogaty zestaw urządzeń teleinformatycznych do przekazu i obróbki danych.

Pracownia Ochrony Przyrody

Pracownia zajmuje jedno pomieszczenie. Szczególną ekspozycję stanowią przekroje podłużne, poprzeczne i styczne pni drzew z opisami poszczególnych gatunków na tablicach. Ponadto w wyposażeniu pracowni znajdują się:

- plansze roślin i zwierząt prawnie chronionych,

- zielniki z oznaczeniem – 500 gatunków roślin,
- okazy termoplastyczne zwierząt wyeksponowane w gablotach (20 okazów),
- komplety przezroczy tematycznych (ok. 10 kpl.),
- filmy tematyczne (ok. 20 filmów),
- mapy tematyczne (ok. 50 szt.),
- albumy i podręczniki z zakresu ochrony przyrody,
- sprzęt audiowizualny.

Laboratorium Badań Powietrza przystosowane do pracy 16 osób równocześnie. Wyposażone w: sito do analizy pyłu, próbники do pomiaru pyłu zawieszonego, pyłomierz przemysłowy z sondą do pomiaru spalin, aspiratory do pomiaru stężeń gazów (CO₂, NO_x, SO₂) metodami kolorymetrycznymi, par węglowodorów, analizator tlenu, aparaty Orseta, termohigrometr, lunometr, spektrofotometr, mikromanometr kompensacyjny Ascania.

Laboratorium Podstaw Inżynierii Środowiska wyposażone w sprzęt do pomiarów:

- prędkości i wydatku w kanale wentylacyjnym, tunelik, mikromanometr,
- przepływu i oporów dla opływanego przepływu,
- hydraulicznych,
- lepkości, wiskozymetr, aerometry,
- zasolenia,
- temperatur wskaźnikowych dla procesów fizycznych i fizykochemicznych,
- ciśnień,
- oczyszczania ścieków – model.

Ponadto PWSOŚ posiada laboratoria specjalistyczne jak:

- laboratorium gospodarki odpadami wyposażone w pełnym zakresie,
- laboratorium inżynierii materiałowej z wyposażeniem do badań pól elektromagnetycznych, hałasu, składu spalin i pomiarów z zakresu mechaniki,
- pracownia hydrogeologii,
- pracownia projektowa.

Pracownie powyższe mogą być wykorzystywane do prowadzenia zajęć specjalistycznych.

Poza terenem PWSOŚ znajdują się dwa obiekty badawczo-dydaktyczne:

- stacja w Jedlni Letnisko nad rzeką Gzówką do badań procesów hydrologicznych i meteorologicznych bezpośrednio w środowisku,

- ośrodek w Zakopanem z posterunkiem wodowskazowym i materiałami pomocniczymi służącymi do badań terenowych i opisu geologii gór.

PWSOŚ posiada bibliotekę w budynku przy ulicy Kozienickiej. Budynek świeżo wyremontowany, oprócz biblioteki mieszczą się w nim aula, 2 duże sale wykładowe i pracownie informatyczne. Biblioteka zajmuje dwa duże pomieszczenia o łącznej powierzchni ok. 200 m². Pomieszczenie, gdzie magazynowany jest księgozbiór zajmuje również wypożyczalnia, czytelnia oddzielona szklaną ścianą. Księgozbiór biblioteki głównej liczy około 25 tys. woluminów bezpośrednio dostępnych z wypożyczalni i czytelnia. W zasobach biblioteki dominują pozycje dydaktyczne pokrywające cały program kierunku „ochrona środowiska”. Każdy przedmiot reprezentowany jest przez kilka podręczników w liczbie od 1 do kilkunastu sztuk. Biblioteka posiada ok. 3,5 tys. map, planów, folderów i informatorów. Biblioteka dysponuje 33 czasopismami naukowymi (część w języku angielskim) z tego większość związana tematycznie z kierunkiem „ochrona środowiska”.

Wypożyczalnia posiada katalogi zasobów, do których dostęp poprzez Internet mają wszyscy zainteresowani studenci i pracownicy PWSOŚ, a także osoby związane z innymi szkołami i instytucjami. Przy Bibliotece działa Rada Biblioteczna decydująca o jej zakupach i funkcjonowaniu.

Odsyłacze do zewnętrznych katalogów bibliotecznych

- AGRO – Biblioteczna baza danych rejestrująca artykuły z czasopism z zakresu nauk przyrodniczych, rolniczych i technicznych,
- Biblioteka Wirtualna Nauki – Kolekcja Nauk Przyrodniczych,
- BAZTECH – Baza danych o zawartości polskich czasopism technicznych.

Czytelnia dysponuje 26 miejscami przy stolikach i 4 stanowiskami komputerowymi z dostępem do baz bibliotecznych. W czytelni bezpośrednio dostępne jest około 2 tys. woluminów, w tym bieżące numery czasopism, oraz całe zasoby biblioteki. Według prowadzonych statystyk z czytelni korzysta dziennie kilka osób, a w soboty i niedziele (zjazdy studentów niestacjonarnych) 20-30 osób dziennie. Obsługę całości zapewnia jedna osoba (pełen etat). Do dyspozycji studentów i kadry PWSOŚ są niewielkie zbiory literaturowe w laboratoriach i pracowniach, tematycznie związane z prowadzoną dydaktyką.

Część zajęć dydaktycznych realizowanych jest w formie zajęć terenowych - demonstracyjno - poglądowych w Przedsiębiorstwie Wodociągów i Kanalizacji oraz w Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej.

Dobór instytucji do realizacji praktyk w małym stopniu zależy od Szkoły. To studenci nawiązują kontakt z zakładem, a Szkoła weryfikuje wybór dokonany przez praktykanta. Są to (według dokumentów) w większości instytucje związane z ochroną środowiska lub działy ochrony środowiska oraz samorządy. Dobór miejsc odbywania praktyk należy uznać za właściwy. Jednak praktykę należy podzielić na dwie części, tak aby student poznawał w ramach jednej praktyki metody badań i monitoringu środowiska, jego ochrony i odnowy, a podczas drugiej procedury i narzędzia związane z prawną ochroną środowiska.

Baza dydaktyczna Szkoły w Radomiu i w ośrodkach badawczo-szkoleniowych jest wystarczająca do liczby kształconych studentów. W czasie oglądu pomieszczeń dydaktycznych (sal wykładowych i audytoryjnych oraz laboratoriów) stwierdzono iż są one na ogół dobrze wyposażone, m.in. w sprzęt audiowizualny, modele do demonstracji procesów i inne urządzenia. Jednak nadal konieczne jest doposażenie pracowni gleboznawczej, biologicznej i mikrobiologicznej - Kierownictwo Szkoły zadeklarowało uzupełnienie tych niedoborów. Jako potwierdzenie przedstawiono szczegółową specyfikację potrzeb laboratoryjnych, które mają zostać zrealizowane jeszcze w bieżącym roku akademickim. Przewiduje się doposażenie następujących pomieszczeń: (1) Laboratorium Gleboznawstwa - w wagę laboratoryjną świdry glebowe, laski glebowe, pH - metr, konduktometr, komplet sit z wytrząsarką, zestawy do analizy gleby itp., w sumie na łączną kwotę ok. 11 tys. zł; (2) Laboratorium Mikrobiologii - w mikroskopy świetlne, wytrząsarkę do hodowli, suszarkę, autoklaw, sterylizator, lodówkę itp., w sumie na łączną kwotę ok. 50 tys. zł. Planuje się także zwiększenie w programie studiów liczby godzin laboratoryjnych z chemii.

Podstawowym źródłem finansowania działalności Uczelni to: czesne i obrotowy kredyt odnawialny – o wartości 500 tys. zł, zabezpieczony budynkiem Biblioteki Głównej o wartości znacznie przekraczającej wartość kredytu. Ponadto w lipcu 2012 r. Uczelnia uzyskała dotację NCBiR na kierunek zamawiany (łącznie 1707996 zł na okres 3 i pół roku). Uczelnia jest również corocznie dokapitalizowywana przez Założycieli, a środki te przeznaczone są na doskonalenie infrastruktury dydaktycznej, np.: w roku akademickim 2011/12 sumę 200 tys. zł przeznaczono na rozwój Ośrodka PWSOŚ w Zakopanem, gdzie odbywają się zajęcia terenowe, a w roku akademickim 2012/13 ok. 24 tys. zł - na zakup rzutników multimedialnych oraz spektrofotometru przeznaczonego do dydaktyki oraz prac badawczych. Współpraca z interesariuszami zewnętrznymi zaowocowała w ostatnim czasie darowizną stanowiska do badań zanieczyszczenia powietrza (HORIBA) o wartości około 500 tys. zł.

Celem polityki finansowej Uczelni jest likwidacja strat poniesionych w latach 2011-2012. Działania te przewidują wzrost przychodów, głównie z czesnego (zwiększenie liczby studentów i uczestników studiów podyplomowych) oraz zmniejszenie kosztów poprzez likwidację zbędnych stanowisk w administracji. W celu szybkiego wdrożenia Strategii rozwoju Uczelni, oprócz ww. przychodów planuje się pozyskanie bankowych kredytów, których zabezpieczeniem będzie hipoteka pod nieruchomości Uczelni w Jedlni i Zakopanem.

Zespół Wizytujący dostrzega duże zaangażowanie władz Uczelni w poprawę i doskonalenie infrastruktury dydaktycznej, która na obecnym etapie jest wystarczająca i pozwala na zrealizowanie zakładanych efektów kształcenia zarówno na studiach I, jak i II stopnia w zakresie przedmiotów podstawowych i kierunkowych oraz specjalnościowych.

W przypadku powodzenia planów rozwoju kierunku niezbędne będzie również utworzenie pracowni technologicznych związanych z ochroną powietrza, uzdatnianiem wody, oczyszczaniem ścieków i utylizacją odpadów.

Nie stwierdzono celowego przystosowania budynków Szkoły do potrzeb studentów niepełnosprawnych ruchowo. Stwierdzono szereg barier architektonicznych w postaci stopni i wąskich drzwi.

W stosunku do poprzedniej oceny programowej (Uchwała Prezydium PKA z 20.09.2007 r.) nastąpiła poprawa wyposażenia, a z drugiej strony nastąpiło zmniejszenie ilości studentów, co pozwala stwierdzić poprawę dostępu studentów do bazy laboratoryjnej. Możliwości realizacji badań na potrzeby prac dyplomowych są wystarczające dla obecnego stanu studiów stacjonarnych. Studenci studiów niestacjonarnych w dalszym ciągu muszą realizować prace dyplomowe w oparciu o obiekty zewnętrzne, instytucje udostępniające je na zasadzie dobrej woli.

Ocena końcowa 5 kryterium ogólnego w pełni

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryterium szczegółowego

PWSOŚ w Radomiu posiada własną bazę dydaktyczną w tym: sale wykładowe, pracownie i laboratoria. Sale wykładowe i sale do zajęć audytoryjnych są w wystarczającej liczbie i wystarczająco wyposażone. Zajęcia kierunkowe specjalistyczne realizowane są w pracowniach i laboratoriach w większości wyposażonych w sposób wystarczający do

realizacji większości zajęć. Poprawy wyposażenia wymagają pracownie: gleboznawcza, mikrobiologiczna, biologii i ochrony przyrody.

PWSOŚ w Radomiu widzi rozwój kierunku poprzez konsolidację kształcenia na specjalnościach oraz poprzez uzupełnienie wyposażenia pracowni i laboratoriów, wskazanych w Raporcie jako wymagających poprawy. Środki finansowe na pokrycie zakupu sprzętu laboratoryjnego będą pochodziły z dotacji na kierunek zamawiany, z funduszu Założycieli Szkoły oraz z niezbędnych kredytów, na które Szkoła ma zabezpieczenie.

. Konieczne są dalsze prace nad dostosowaniem budynku dla osób niepełnosprawnych.

6.Badania naukowe prowadzone przez jednostkę w zakresie obszaru/obszarów kształcenia, do którego został przyporządkowany oceniany kierunek studiów

Prace badawcze realizowane na Wydziale Ochrony Środowiska Prywatnej Wyższej Szkoły Ochrony Środowiska **dotyczą ochrony środowiska**, turystyki oraz bezpieczeństwa pracy. Szczegółowy wykaz prac realizowanych w roku 2012 zawiera poniższa tabela.

L.p	Temat	Nakłady w zł
1.	Badania hydrologiczne rzeki Gzówki	35 000
2.	Oczekiwania społeczeństwa w zakresie zagospodarowania turystycznego Puszczy Kozienickiej	4 000
3.	Badania hydrologiczne systemu wodnego rzeki Mlecznej	18 000
4.	Badania aktualnego stanu środowiska naturalnego w Karpatach Wschodnich	4 200
5.	Analiza odnawialnych źródeł energii	4 500
6.	Atrakcyjność turystyczno-krajoznawcza Ziemi Radomskiej	2 000
7.	Badania nad hydrologią zlewni Dunajca	2 100
8.	Analiza występowania procesów reodynamicznych w laminarnej warstwie granicznej oraz ich występowania w środowisku naturalnym, układach biologicznych oraz ludzkim i zwierzęcym układzie krążenia.	7 000
9.	Badanie emisji zanieczyszczeń atmosferycznych w rejonie Radomia i Kozienickiego Parku krajobrazowego	3 500
10.	Ocena ryzyka zawodowego na stanowiskach pracy	6 000
Razem		86 300

Nie wszystkie realizowane tematy badań dotyczą obszarów wiedzy, do których zostały odniesione efekty kształcenia na kierunku „ochrona środowiska” np. poz. 2, 6 i 10. Dominującym tematem badawczym jest hydrologia małych rzek. Jedno z ważniejszych są *Badania procesów hydrologicznych na rzece Gzówce w profilu Jedlnia Letnisko*. Zadanie to stanowi kontynuację tematu prowadzonego od piętnastu lat. Badania są realizowane w

oparciu o obserwacje prowadzone w sposób ciągły w stacji badawczo-pomiarowej będącej własnością PWSOŚ zlokalizowanej w Jedlni-Letnisko. Wyniki tych badań są okresowo publikowane w czasopiśmie wydawanym przez Uczelnię - Przegląd Naukowo-Dydaktyczny PWSOŚ.

Nieco odmienny charakter mają *Badania hydrologiczne systemu wodnego rzeki Mlecznej*. Zadanie również stanowi kontynuację tematu prowadzonego od wielu lat. Na podstawie wyników badań jest przygotowywany do druku skrypt.

Zupełnie odmienną problematykę prezentuje *Analiza procesów reodynamicznych w laminarnej warstwie granicznej dla układów biologicznych*. Wyniki rozważań teoretycznych oraz symulacji komputerowych przedstawiono w postaci referatu generalnego zatytułowanego *Boundary Layer Effects in Human and Animal Circulatory Systems* wygłoszonego na *17th International Conference on Mechanics in Medicine and Biology*. Z problematyką wiąże się także referat *Simple Mathematical Model of Dialysis Process* wygłoszony na *Third Munich Conference of Bio-Fluid Mechanics* w Monachium

Ważną tematykę badawczą stanowi *Analiza odnawialnych źródeł energii*. Wyniki prezentowane są na licznych konferencjach naukowych krajowych i zagranicznych, w tym również konferencjach organizowanych przez PWSOŚ. Częściowe wyniki przedstawiono w postaci kilku referatów na międzynarodowej konferencji naukowej *Renewable Energy as an Indicator of Modern Economy*, która odbyła się w Zakopanem w roku 2010.

Ekologiczny charakter ma zadanie *Badanie emisji zanieczyszczeń atmosferycznych w rejonie Radomia i Kozienickiego Parku Krajobrazowego*. Zadanie to realizowane jest w sposób ciągły od roku 1997, z wykorzystaniem aparatury pomiarowej będącej w dyspozycji Uczelni. Efektem tych prac jest monograficzne opracowanie dotyczące zanieczyszczenia miasta Radomia.

Badania z zakresu turystyki nawiązują do jej roli kulturowo-wychowawczej. Obejmują one takie zadania jak *Atrakcyjność turystyczno-krajoznawcza Ziemi Radomskiej*, *Oczekiwania społeczeństwa w zakresie zagospodarowania turystycznego Puszczy Kozienickiej*. Zadanie *Kulturowe i społeczne determinanty aktywności rekreacyjnej wybranych grup społecznych* realizowane jest w ramach wieloletniego tematu *Badania nad przemianami wzorów zachowań i preferencji turystycznych*. Wyniki zaprezentowano w postaci kilku artykułów opublikowanych w czasopiśmie *Przegląd naukowy PWSOŚ. Turystyka i Rekreacja*, vol. 7, (2010).

Wynik badań realizowanych na Uczelni są publikowane przede wszystkim we własnym czasopiśmie, jak również w postaci monografii oraz w materiałach wielu konferencji krajowych. Środki przeznaczane na badania, publikacje i udział w konferencjach w latach 2010-2012 wynoszą około 110 000 zł/ rok. Na podkreślenie zasługuje organizacja, w roku 2010, 17th International Conference of Mechanics in Medicine and Biology.

W celu uporządkowania planowania i realizacji badań Rektor wydał Zarządzenie 13/2012 w sprawie formy wniosku o finansowanie badań oraz sprawozdania z realizacji badań WPWSOŚ w Radomiu. W związku z tym, że większość prac pracowników Uczelni jest publikowana w własnym czasopiśmie, planuje się również podjęcie działań mających na celu wprowadzenie go na listę czasopism punktowanych, ogłaszaną przez MNiSzW.

Wyniki badań są wykorzystywane w realizowanych pracach magisterskich, studenci publikują je wspólnie z pracownikami. Jednak liczba i zakres realizowanych tematów jest stosunkowo niewielka w porównaniu z liczbą absolwentów studiów II stopnia. Badania głównie dotyczą obszaru nauk rolniczych, leśnych i weterynaryjnych, a w znacznie mniejszym stopniu dwóch pozostałych obszarów, czyli nauk ścisłych i przyrodniczych.

Ocena końcowa 6 kryterium ogólnego znacząco
Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryterium szczegółowego

Badania prowadzone na Wydziale Ochrony Środowiska PWSOŚ w Radomiu koncentrują się wokół zagadnień dotyczących hydrologii, odnawialnych źródeł energii oraz ochrony powietrza, czyli obszarów nauki, do których odnoszą się efekty kształcenia. Zdecydowana większość z nich jest realizowana skromnymi środkami Uczelni, co znacznie ogranicza ich zakres. Nie mniej uzyskiwane wyniki są istotnym źródłem informacji o stanie lokalnego środowiska naturalnego. Działania mające na celu uporządkowanie zasad ich finansowania, a w przyszłości podjęcie działań prowadzących do podniesienia rangi własnego czasopisma pozwala sądzić, że poziom i znaczenie badań prowadzonych na tym Wydziale będzie wzrastało.

Zakres badań i poziom finansowania jest na podobnym poziomie od kilku lat. W tym czasie znacznemu zmniejszeniu uległa liczba realizowanych prac magisterskich, co pozwala na większy udział prac opartych na badaniach wykonanych przy udziale studentów. Ważnym osiągnięciem jest publikowanie wspólnych prac przez studentów i pracowników.

7. Wsparcie studentów w procesie uczenia się zapewniane przez Uczelnię

1). Zasady rekrutacji na studia pierwszego stopnia na kierunku „ochrona środowiska” są ograniczone do jednego warunku – posiadania świadectwa dojrzałości. Takie zasady z jednej strony nie dyskryminują żadnej grupy kandydatów, z drugiej zaś – nie zapewniają doboru kandydatów posiadających wiedzę i umiejętności niezbędne do osiągnięcia odpowiednich efektów kształcenia. Na studiach stacjonarnych pierwszego stopnia wprowadzono zajęcia „wyrównawcze”, które umożliwiają studentom uzupełnienie wiedzy, w szczególności z zakresu matematyki i chemii. Tego typu praktykę należy ocenić bardzo pozytywnie.

Zasady rekrutacji na studia drugiego stopnia zawężają grono kandydatów do osób, które ukończyły studia na kierunku „ochrona środowiska” lub kierunek pokrewny z tytułem licencjata lub inżyniera. Zasady te odbierają prawo do kandydowania na studia osobom, które ukończyły jednolite studia magisterskie i nie zdobyły tytułu licencjata ani inżyniera oraz osobom, które w inny sposób niż poprzez studia posiadły wiedzę i umiejętności niezbędne do zdobywania efektów kształcenia na studiach drugiego stopnia.

Liczba rekrutowanych odpowiada potencjałowi dydaktycznemu jednostki i zapewnia odpowiednią jakość kształcenia.

W kartach przedmiotu zawarto wyliczenie punktów ECTS z uwzględnieniem nakładu pracy studenta z podziałem na poszczególne aktywności.

Na Uczelni od roku akademickiego 2008/2009 obowiązuje „Uczelniany regulamin Europejskiego Systemu Transferu Osiągnięć (ECTS)” (zastosowane rozwinięcie skrótu jest nieprawidłowe, gdyż ECTS to Europejski System Transferu i Akumulacji Punktów). Regulamin został utworzony z myślą o umożliwieniu realizacji indywidualnych ścieżek kształcenia i okresowego studiowania na innych uczelniach. Została w nim zawarta zasada przeliczania godzin nakładu pracy studenta na liczbę punktów ECTS (25-30 godz. – 1 ECTS). Kontrowersje budzi par. 9 ww. regulaminu, zgodnie z którym „po rozliczeniu każdego roku akademickiego dziekani mogą (...) wprowadzać korekty w liczbie punktów za poszczególne przedmioty – kierując się opiniami studentów i ich nauczycieli akademickich”. Zmiana liczby punktów ECTS oznacza zmianę programu studiów i można ją wprowadzić jedynie zgodnie z przepisami dotyczącymi zmiany programu studiów.

2). W Uczelni została stworzona procedura przeprowadzania zaliczeń i egzaminów. Określa ona m.in. możliwą liczbę egzaminów w sesji, termin ogłoszenia wyników egzaminów i

zaliczeń, obowiązek protokołowania egzaminów ustnych. Stworzenie takiej procedury z całą pewnością jest przykładem działania na rzecz przejrzystości oceniania studentów. Przed rozpoczęciem roku akademickiego Dziekan podaje do wiadomości studentom w formie stałych ogłoszeń wykazy egzaminów, zaliczeń, praktyk, warunków i terminów rejestracji oraz innych obowiązków wynikających z planu studiów. W wizytowanej jednostce funkcjonuje zróżnicowany system weryfikacji osiągniętych przez studentów efektów kształcenia (egzamin ustny, pisemny, pisemny w formie testu). W ocenie studentów, większość przeprowadzanych zaliczeń i egzaminów ma na celu zweryfikowanie poziomu zdobytej przez studentów wiedzy teoretycznej i umiejętności praktycznych. Studenci zapoznawani są na pierwszych zajęciach z sylabusami poszczególnych przedmiotów, warunkami zaliczenia przedmiotu oraz zasadami oceniania prac zaliczeniowych i egzaminacyjnych. Prowadzący zajęcia informują ich również o godzinach konsultacji. Informacja o dyżurach pracowników dydaktycznych Wydziału jest także podawana do wiadomości studentów na tablicach ogłoszeń. Ponadto studenci mają możliwość kontaktu z kadrą drogą mailową, a z niektórymi pracownikami również telefonicznie. Z indywidualnych rozmów ze studentami można było wywnioskować, iż mają pełną świadomość swoich potrzeb edukacyjnych związanych z zapotrzebowaniem na zdobycie konkretnych umiejętności niezbędnych do wykonywania zawodu i Uczelnia spełnia ich oczekiwania.

3). Studenci kierunku „ochrona środowiska” mają możliwości udziału w programach wymiany na część studiów lub w praktykach zawodowych w ramach programu Erasmus, jednak dotychczas żaden ze studentów z takiej możliwości nie skorzystał, co jest związane z barierą językową. Wyjazdy zagraniczne studentów ocenianego kierunku są natomiast realizowane w ramach praktyk terenowych, np. do spalarni śmieci w Wiedniu (poprzez indywidualne kontakty nauczycieli akademickich). Te tygodniowe wyjazdy są wpisane do programu studiów i nie kolidują z innymi zajęciami. Choć samą możliwość udziału studentów w tego typu wyjazdach należy ocenić bardzo pozytywnie, to z całą pewnością należałoby podjąć działania na rzecz rozwoju mobilności studentów (programy, umowy). Studenci znają pojęcie ECTS, potrafią przytoczyć prawidłową definicję tego pojęcia.

Udział w wyjazdach terenowych za granicą oddziałuje pozytywnie na możliwość osiągnięcia przez studentów zakładanych efektów kształcenia. Pozwala na zdobycie dodatkowej wiedzy i umiejętności, zobaczenie w rzeczywistych warunkach zastosowania nowoczesnych technologii.

4). W Uczelni nie są wykorzystywane techniki i metody kształcenia na odległość. Nauczyciele akademicy odbywają konsultacje w czasie swoich dyżurów. Studenci pozytywnie ocenili podejście nauczycieli akademickich do problemów zgłaszanych na zajęciach. Wszelkie niejasności są na bieżąco wyjaśniane.

Studenci są świadomi indywidualizacji toku studiów w formie ITS, natomiast nie posiadają informacji na temat procedury według której się odbywa. Indywidualizacja kształcenia możliwa jest poprzez swobodny wybór jednej ze specjalności, a także wybór przedmiotu będącego w programie innej specjalności, jak również możliwość studiowania na dwóch specjalnościach równolegle.

W kartach przedmiotów (sylabusach) zawarto m.in. opis efektów kształcenia, potrzebną literaturę oraz warunki wstępne. Zabrakło jednak dokładnego określenia zasad zaliczenia, które można jedynie wywnioskować z załączonej tabeli nakładu pracy studenta i tabeli metod weryfikacji efektów kształcenia. Zalecana w kartach przedmiotu literatura jest dostępna w Bibliotece Głównej Uczelni, której zbiory są sukcesywnie uzupełniane zgodnie z zaleceniami prowadzących zajęcia. Dodatkowo studenci mogą korzystać z podręcznych bibliotek, które znajdują się we wszystkich laboratoriach, pracowniach i pomieszczeniach katedralnych, co potwierdziła wizytacja. Ten zakres działalności Uczelni należy ocenić bardzo pozytywnie.

Materiały dydaktyczne (m.in. eksponaty, modele fizyczne, mikroskopy, profile glebowe, okazy skał i minerałów oraz plansze i mapy, a także specjalistyczna aparatura, szkło laboratoryjne, odczynniki) wykorzystywane podczas realizacji zajęć umożliwiają osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia. W szczególności istotny jest dostęp do odpowiednio wyposażonych laboratoriów i przyrządów pomiarowych w czasie ćwiczeń terenowych, który można ocenić jako zadawalający. Nakład pracy studenta podczas realizacji przedmiotów/modułów objętych planem studiów, w tym praktyk i ćwiczeń terenowych oraz czas trwania studiów pozwala osiągnąć zakładane efekty kształcenia i właściwy poziom kwalifikacji.

Studenci wskazali na stypendium Rektora dla najlepszych studentów jako mechanizm, który motywuje ich do osiągania lepszych efektów kształcenia. W opinii niektórych studentów motywacją do osiągania lepszych efektów kształcenia są ich ambicje naukowe, a także możliwość uzyskania lepszej pracy wobec dużej konkurencyjności na obecnym rynku pracy.

Na Uczelni obowiązuje „Regulamin ustalania wysokości, przyznawania i wypłacania świadczeń pomocy materialnej dla studentów Prywatnej Wyższej Szkoły Ochrony Środowiska w Radomiu”, który został wprowadzony zarządzeniem Rektora nr 8/2012 z dnia

8.10.2012 r.. Uzyskał on pozytywną opinię Uczelnianego Samorządu Studenckiego wyrażoną w formie uchwały z dn. 7.10.2012 r. W dokumencie tym znalazły się jednak postanowienia niezgodne z obowiązującymi przepisami. Za niewłaściwe należy uznać: par. 1 ust. 21, oraz zastrzeżenie zawarte w ust. 24 dotyczące „zmiany w wysokości świadczeń i w zasadach ustalania dochodów mogą być wprowadzane na początku każdego semestru”, ponieważ zgodnie z art. 155 Kodeksu postępowania administracyjnego, decyzja ostateczna, na mocy której strona nabyła prawo, może ulec zmianie tylko po wyrażeniu zgody przez studenta. Uczelnia ma obowiązek takiego planowania wydatków na Fundusz Pomocy Materialnej, aby w pełni zabezpieczyć wypłatę wszystkich przyznanych świadczeń.

Ponadto zgodnie z par. 2 ust. 14 studenci, których sytuacja materialna uległa zmianie lub uległa zmianie liczna członków rodziny, zobowiązani są do ponownego złożenia wniosku o stypendium socjalne po semestrze zimowym. Tymczasem każda zmiana sytuacji materialnej studenta powinna być przez niego niezwłocznie zgłaszana do organu, który wydał decyzję w sprawie świadczenia. Obowiązek ten wynika z art. 25 ust. 1 ustawy o świadczeniach rodzinnych, która zgodnie z art. 179 ust. 5 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym jest podstawą do obliczania dochodu studenta.

W Regulaminie brak jest szczegółowych zasad przyznawania stypendium Rektora dla najlepszych studentów ze względu na osiągnięcia naukowe, artystyczne i sportowe. Co więcej, w par. 3 ust. 12 Regulaminu znalazło się postanowienie, zgodnie z którym w przypadku większej liczby osób ze średnią ocen na progu 10%, „Rektor podejmuje decyzję na korzyść studenta”. Tymczasem art. 174 ust. 4 mówi, że wspomiane świadczenie może otrzymać do 10 % studentów. Nie jest zatem możliwe przyznanie stypendium większej liczbie osób.

Studenci otrzymują decyzje administracyjne potwierdzające fakt otrzymania lub odmowy otrzymania świadczeń pomocy materialnej. Szczegółowa informacja na temat zasad otrzymywania stypendiów znajduje się na stronie Uczelni i jest łatwo dostępna.

Studenci mają możliwość mieszkania w dwóch obiektach – domach studenckich. Jeden z nich znajduje się bezpośrednio w budynku szkoły, gdzie odbywa się część zajęć. Studenci obecni na spotkaniu wyrażali zadowolenie z możliwości mieszkania w domu studenckim. Warunki w nim są dobre i pozwalają studentom na stosunkowo wygodne mieszkanie. Studenci PWSOŚ mogą także korzystać z hali sportowej MOSiR w Radomiu, obiektów sportowych Uniwersytetu Technologiczno-Humanistycznego oraz pływalni Orka.

Studenci mają możliwość rozwoju zawodowego poprzez uczestnictwo w obowiązkowych praktykach oraz zajęciach terenowych. Praktyki są realizowane w różnych przedsiębiorstwach

i instytucjach. Z rozmów przeprowadzonych ze studentami (w czasie hospitacji zajęć) wynikało, iż są oni zadowoleni z instytucji w których odbywają praktyki i że jest to skuteczna metoda zdobywania wiedzy praktycznej z zakresu studiowanej dziedziny. Studenci nie zgłaszali problemów związanych z wyborem miejsca oraz zasadami zaliczenia praktyk zawodowych. Pozytywne opinie studentów odnosiły się również do ćwiczeń terenowych. Jak wynika z Raportu Samooceny studenci odbywają ćwiczenia terenowe w stacjach badawczych Uczelni (w Jedlni Letnisko, na Foluszowym Potoku oraz w Puszczy Kozienickiej) podczas których uczą się pomiarów parametrów na urządzeniach hydrologicznych i meteorologicznych (pomiarów stanów wody w rzece, temperatury i zmęczenie wody, wilgotności i temperatury powietrza, ciśnienia i opadów atmosferycznych) niezbędnych do wykonywania pracy zawodowej. Do realizacji procesu dydaktycznego, a w szczególności zajęć terenowych z hydrologii i geologii wykorzystywany jest także Ośrodek Szkoleniowo-Turystyczny w Zakopanem. Większości studentów była znana działalność Biura Karier. W ramach oferty Biura Karier studenci kierunku „ochrona środowiska” mogą korzystać ze szkoleń organizowanych przez PWSOŚ w Radomiu mających na celu nauczenie poruszania się po rynku pracy, zarządzania własnym czasem, a także utworzenia własnej działalności gospodarczej. Do zadań Biura Karier PWSZ należy również gromadzenie ofert pracy oraz udzielanie informacji o zawodach i pracodawcach. Biuro Karier organizuje także spotkania z doradcą zawodowym (pracownikiem WUP, filii w Radomiu), który analizuje ze studentami m.in. zasady tworzenia CV i listu motywacyjnego oraz zachowania w trakcie rozmowy kwalifikacyjnej. Ponadto, ze studentami spotyka się psycholog, który doradza studentom, wypełnia z nimi testy, przygotowując ich do rozmów kwalifikacyjnych.

W zakresie imprez kulturalnych Uczelnia wspiera finansowo takie wydarzenia jak Żydowska Noc Muzealna, Noc Basenów w Zakopanem i Wiosna Studencka. Studenci także angażują się w działania społeczne, np. poprzez wcielanie się w rolę św. Mikołaja i wręczanie dzieciom w domach dziecka okolicznościowych podarków.

W czasie spotkania z Zespołem Oceniającym byli obecni jedynie studenci pierwszego roku studiów. Wszyscy studenci deklarowali zadowolenie z podjętych studiów. Kształcą się na tzw. kierunku zamawianym, dzięki czemu nie ponoszą opłat z tytułu studiowania oraz otrzymują stypendium. Studenci obecni w czasie spotkania z ZO PKA szczególnie pozytywnie wypowiedzieli się na temat programu studiów, w którym zostały uwzględnione zajęcia wyrównawcze z chemii i biologii, które prowadzone są w małych grupach i pozwalają im na nadrobienie braków w wiedzy i umiejętnościach. Bardzo pozytywnie studenci wypowiedzieli się na temat planowanego w wakacje intensywnego kursu języka angielskiego,

który będzie zawierał terminologię angielską z zakresu ochrony środowiska. Studenci cenią także urozmaicenie zajęć poprzez wizyty w rezerwacie przyrody, gdzie bezpośrednio mogą zapoznać się z przedmiotem zajęć.

Studenci zadeklarowali, że w bardzo sprawny sposób są informowani o wszelkich zmianach dotyczących np. organizacji studiów, planów zajęć. Szczególne zasługi w tym zakresie przypisywane są dziekanatowi, którego pracownicy „są zawsze pomocni i sprawy załatwiają od ręki”. Źródłem informacji dla studentów jest strona internetowa Uczelni, grupowy adres e-mail oraz grupa na portalu społecznościowym, gdzie w łatwy i szybki sposób można dowiedzieć się o najważniejszych kwestiach dotyczących studiowania.

Jako mocną stroną procesu kształcenia studenci wskazali odpowiednio wyposażone sale, np. liczba stanowisk komputerowych w czasie zajęć z informatyki pozwala na samodzielne korzystanie z komputera. Ponadto, studenci jako mocną stroną wskazali fakt, iż na zadane pytanie zawsze otrzymują odpowiedź. Jest to dla nich dowód kompetencji i szacunku nauczycieli akademickich wobec studentów.

Opieka dydaktyczna została oceniona przez obecnych studentów bardzo wysoko. Nauczyciele akademicy odbywają dyżury, w czasie których można odbyć indywidualne konsultacje.

Kilkoro studentów skorzystało z możliwości otrzymania stypendiów z Funduszu Pomocy Materialnej. System informowania o zasadach przyznawania świadczeń uznali za czytelny i przedstawiony w przyjaznej formie. Nie mieli problemów ze złożeniem odpowiednich wniosków.

Poziom zadowolenia studentów z opieki naukowej i materialnej należy ocenić pozytywnie. Skargi studentów rozpatrywane są indywidualnie w trakcie rozmów z Dziekanem. Dziekan w sposób otwarty podchodzi do wniosków studentów, stara się je uwzględnić w swoich działaniach.

Zostały podjęte działania naprawcze w obszarze uchybień formalnych w „Regulaminie ustalania wysokości, przyznawania i wypłacania świadczeń pomocy materialnej dla studentów Prywatnej Wyższej Szkoły Ochrony Środowiska w Radomiu”. Na mocy zarządzenia Rektora nr 8/2012 z dnia 8.10.2012 r. w życie wszedł nowy Regulamin. Uzyskał on pozytywną opinię Uczelnianego Samorządu Studenckiego w formie uchwały z dn. 7.10.2012 r. W nowym akcie udało się wyeliminować większość uwag, które zostały podniesione w raporcie Zespołu Oceniającego z wizytacji w 2007 roku.

Ocena końcowa 7 kryterium ogólnego w pełni

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

- 1) Zasady rekrutacji na studia I stopnia nie dyskryminują żadnej grupy kandydatów.
Zasady rekrutacji na studia II stopnia ograniczają dostęp do studiowania absolwentom jednolitych studiów magisterskich. Nakład pracy studenta jest oceniany prawidłowo. Wątpliwości budzi par. 9 „Uczelnianego Regulamin Europejskiego Systemu Transferu Osiągnięć (ECTS)” dotyczący możliwości korekty liczby punktów ECTS przypisanych poszczególnym przedmiotom.
- 2) System oceny osiągnięć studenta jest zorientowany na proces uczenia się.
- 3) Studenci biorą udział w zagranicznych wyjazdach terenowych, które pozwalają im na zdobycie dodatkowej wiedzy i umiejętności.
- 4) System opieki naukowej i dydaktycznej jest pozytywnie oceniany przez studentów. Za niewłaściwe i niezgodne z obowiązującymi przepisami należy uznać niektóre postanowienia zawarte w dokumencie przyznawania pomocy materialnej.

8. Stosowanie na ocenianym kierunku studiów wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia zorientowanego na osiągnięcie wysokiej kultury jakości kształcenia

1). Kompetencje i zadania poszczególnych organów i jednostek organizacyjnych w zakresie wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia opisane są w Statucie Uczelni oraz uchwale Senatu z 5 maja 2012 r. w sprawie Uczelnianego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia w Prywatnej Wyższej Szkole Ochrony Środowiska. Drugi z tych aktów prawnych obowiązuje od 1 października 2012 r. i zgodnie z jego treścią celem funkcjonowania systemu zapewnienia jakości kształcenia jest:

- stałe monitorowanie i podnoszenie jakości kształcenia;
- podnoszenie rangi pracy dydaktycznej;
- tworzenie jednoznacznych procedur oceny metod i warunków kształcenia oraz programów studiów;
- uzyskiwanie efektów kształcenia zapewniających odpowiedni poziom wiedzy, kompetencji i kwalifikacji absolwentów;
- wzrost konkurencyjności studiów w PWSOŚ.”

Integralną część powyższej uchwały stanowi dziewięć procedur tj.: przeprowadzania zaliczeń i egzaminów, dyplomowania, ankietyzacji studentów, działania Komisji ds. Oceny Kadry Akademickiej, hospitacji zajęć dydaktycznych, walidacji efektów kształcenia, współpracy z podmiotami rynku pracy, współpracy z absolwentami oraz działania Komisji ds. Zapewnienia

Jakości Kształcenia. Odnoszą się one do wybranych obszarów związanych z procesem kształcenia, wskazując szczegółową procedurę oraz podmioty odpowiedzialne za jej realizację.

Nadzór nad wdrożeniem powyższych przepisów oraz funkcjonowaniem wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia powierzone zostały Uczelnianej Komisji ds. Zapewnienia Jakości Kształcenia oraz Wydziałowym Zespołom ds. Zapewnienia Jakości Kształcenia. W dokumentacji znajdują się akty powołania Komisji Uczelnianej oraz Zespołu ds. Zapewnienia Jakości Kształcenia Wydziału Ochrony Środowiska. Wewnętrzne akty prawne Uczelni określają kompetencje Uczelnianej Komisji ds. Zapewnienia Jakości Kształcenia. Rada Wydziału Ochrony Środowiska na posiedzeniu w dniu 14.07.2012 r. przyjęła „Opis Wewnętrznego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia na Wydziale Ochrony Środowiska”, który jest powtórzeniem części postanowień uchwały Senatu oraz jej uszczegółowieniem. Z dokumentu tego wynikają ogólne kompetencje Wydziałowego Zespołu ds. Zapewnienia Jakości Kształcenia, jako ciała opiniodawczego dla Dziekana i Rady Wydziału w kwestiach związanych z „dokonywaniem ewentualnych zmian w procesie kształcenia”. Z przeprowadzonych rozmów wynika, iż zarówno Komisja Uczelniana jak również Zespół Wydziałowy spotykają się regularnie i na bieżąco podejmują dyskusje w odniesieniu do poszczególnych obszarów funkcjonowania systemu zapewnienia jakości kształcenia. Fakt ten nie ma jednak potwierdzenia w dokumentacji. Na Uczelni od 1.10.2012 r. funkcjonuje Dyrektor ds. Jakości. Jednak żaden z aktów wewnętrznych nie określa zakresu jego kompetencji. Dodatkowo niektóre z aktów prawnych odnoszą się do zadań wydziałowego pełnomocnika ds. zapewnienia jakości kształcenia, nie określając natomiast zasad jego powoływania i miejsca w strukturze zarządzania jakością kształcenia.

Analiza dokumentacji prac Rady Wydziału Ochrony Środowiska oraz Dziekana pozwalają stwierdzić, iż na Wydziale podejmowane są działania zmierzające do zapewnienia wysokiej jakości kształcenia na ocenianym kierunku studiów poprzez doskonalenie koncepcji kształcenia i programu studiów oraz podnoszenia jakości kadry naukowo-dydaktycznej. Na Wydziale przeprowadzono okresowe oceny nauczycieli akademickich, której elementem są m.in. wyniki ankiet studenckich.

Poszczególne działania Uczelni i Wydziału podejmowane w kierunku zapewnienia wysokiej jakości kształcenia na kierunku „ochrona środowiska” na Wydziale Ochrony Środowiska można ocenić w pozytywnie. Jednak brak spójnych i kompleksowych rozwiązań skutkuje dorażnością podejmowanych działań przez różne organy, których wyniki nie są następnie przedmiotem dalszej analizy i punktem wyjścia do opracowania i wdrożenia działań

naprawczych i doskonalących. Ponadto dokumentacja prac poszczególnych podmiotów odpowiedzialnych za jakość kształcenia jest bardzo skromna oraz prowadzona w sposób nieuporządkowany i nieczytelny. Postanowienia uchwały Senatu w sprawie Uczelnianego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia oraz stanowiących jej integralną część procedury powinny dać gwarancję efektywnego funkcjonowania tego systemu. Przyjęte w tym akcie rozwiązania należy ocenić pozytywnie, nie mniej jednak brak odpowiednich instrumentów ich realizacji, a następnie weryfikacji i oceny tych działań nie gwarantuje pełnej realizacji tych rozwiązań.

Podstawę organizacji procesu kształcenia na wizytowanym kierunku studiów stanowią przepisy regulaminu studiów. Kształcenie odbywa się w oparciu o program studiów. Od momentu uchwalenia przez Radę Wydziału programu studiów dla kierunku „ochrona środowiska” podlegał on niewielkim modyfikacjom, związanym głównie ze zmianami nazw specjalności lub poszczególnych przedmiotów. W związku z koniecznością dostosowania prowadzonych studiów do wymogów związanych z wejściem w życie nowelizacji ustawy z 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym oraz jej aktów wykonawczych poddany on został dokładnej analizie. W prace te zostali włączeni interesariusze wewnętrzni (władze Wydziału, pracownicy oraz przedstawiciele studentów) oraz pośrednio (poprzez konferencję zorganizowaną przez Uczelnię w strefie ekonomicznej) również pracodawcy jako interesariusze zewnętrzni. Odpowiedzialnym za przygotowanie kierunkowych efektów kształcenia zgodnych z przepisami rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji, a następnie dostosowaniem do nich programu studiów był specjalnie powołany zespół. Jego prace były następnie przedmiotem dyskusji na posiedzeniach Rady Wydziału i Senatu Uczelni. Jak wynika z przeprowadzonych rozmów modułowe efekty kształcenia oraz metody i formy ich weryfikacji określone są przez prowadzących zajęcia w sylabusach (od roku akademickiego 2012/2013 kartach przedmiotu), a następnie podlegają weryfikacji dokonywanej przez Zespół ds. Zapewnienia Jakości Kształcenia i Uczelnianą Komisję ds. Zapewnienia Jakości Kształcenia. Analiza przedstawionej przez Uczelnię dokumentacji nie pozwala potwierdzić tego faktu. Pozytywnie można ocenić rozwiązania przyjęte w „Procedurze walidacji efektów kształcenia”, które nakładają na organy wydziałów obowiązek corocznego dokonywania przeglądów metod i form weryfikowania efektów kształcenia przez poszczególnych prowadzących.

Jak wynika z analizy przepisów regulaminu studiów bezpośrednio odpowiedzialnym za zapewnienie warunków oraz nadzór nad prawidłową realizacją kształcenia na Wydziale jest Dziekan, który m.in. podaje do wiadomości studentom wykaz egzaminów, zaliczeń, praktyk,

warunków i terminów rejestracji oraz innych obowiązków wynikających z planu studiów, ustala obsadę dydaktyczną zajęć, ustala (w porozumieniu z przedstawicielami studentów) szczegółowy harmonogram sesji egzaminacyjnej, dokonuje zaliczenia okresów studiów, nadzoruje prawidłowość przebiegu procesu dyplomowania. Na prawidłową realizacją praktyk studenckich czuwają opiekunowie praktyk.

Struktura zarządzania procesem dydaktycznym jest czytelna i pozwala określić podmioty odpowiedzialne oraz obszary ich aktywności. Jednocześnie jednak dotychczas przeprowadzane analizy i oceny procesu kształcenia w kierunku jego doskonalenia nie mają charakteru systematycznego i kompleksowego. Od 1.10.2012 r. weszła w życie uchwała Senatu w sprawie Uczelnianego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia, które stanowi ramy prawne do tych działań. Z uwagi na krótki okres obowiązywania Uczelnia i Wydział są dopiero na etapie dostosowywania swojej struktury i procedur do jej postanowień.

W celu zapewnienia prawidłowej realizacji zadań wynikających z przyjętej uchwały powołano Uczelnianą i Wydziałowe Komisje ds. Zapewnienia Jakości Kształcenia. Komisja Uczelniana jest organem nadzorczo-kontrolnym w stosunku do Komisji Wydziałowych. Główne cele stawiane w zakresie zapewnienia jakości kształcenia to: monitorowanie i podnoszenie jakości kształcenia, podniesienie rangi pracy dydaktycznej, tworzenie jednoznacznych procedur oceny metod i warunków kształcenia oraz programów studiów, uzyskiwanie efektów kształcenia zapewniających odpowiedni poziom: wiedzy, kompetencji i kwalifikacji absolwentów, wzrost konkurencyjności studiów w PWSOŚ.

Zdaniem Zespołu Wizytującego w przyjętym systemie brak jest procedur dotyczących zapobiegania zjawiskom nieprawidłowym (patologicznym), a powinny być zaprojektowane mechanizmy, które uruchomią postępowanie naprawcze przy różnych sytuacjach nieprawidłowych zarówno w stosunku do nauczycieli akademickich, jak i studentów.

Wytyczne dotyczące obrony pracy dyplomowej oraz egzaminu dyplomowego

Wymagania dotyczące obrony pracy dyplomowej oraz egzaminu dyplomowego są prawidłowe i dość precyzyjnie opisane. Precyzyjnie określono zasady wyboru tematu, składania i recenzowania prac dyplomowych. Na podkreślenie zasługuje opis organizacji i przeprowadzenia samego egzaminu. Zastosowanie tych zasad całkowicie eliminuje zarzuty dotyczące samego przebiegu egzaminu dyplomowego, a ściślej treści zadawanych pytań.

Wadą tej procedury jest brak mechanizmu kontrolnego jej stosowania. Niestety ten element kształcenia został również pominięty w *Procedurze walidacji efektów kształcenia*.

Przeprowadzanie zaliczeń i egzaminów

Procedury zaliczania egzaminów są przedstawione w oddzielnym załączniku i jak poprzednio nawiązują do Regulaminu studiów. Z przedstawionych materiałów wynika, że egzaminy są najczęściej prowadzone w formie pisemnej (kilka pytań otwartych) oraz w formie testów, rzadziej w formie ustnej. Zaliczenia to oceny z zadań domowych, referatów i wykonanych projektów, jako kryterium dodatkowe uwzględnia się również obecność na zajęciach.

Analiza przyjętych przez jednostkę kryteriów oceny (zaliczeń i egzaminów) dla poszczególnych przedmiotów, jak i prac przejściowych (kontrolnych, projektów) wskazuje na możliwość właściwej weryfikacji efektów kształcenia. Pewne wątpliwości budzi krótki (3 miesiące) okres przechowywania prac pisemnych studentów, co w znacznym stopniu utrudniło Zespołowi Wizytującemu ocenę poprawności stosowania powyższych procedur w praktyce (przestawiono jedynie kilka tematów i wzorów ćwiczeń wykonywanych przez studentów). Okres ten powinien wynosić minimum 1 rok **i dotyczyć wszystkich prac**, tak aby w każdej chwili była możliwość oceny kompletu prac wykonywanych przez studentów ocenianego kierunku studiów..

Uczelniany regulamin ECTS obowiązujący od roku akademickiego 2008/2009 ustala deficyt punktów (§ 4 ust 3) pozwalający na wpis warunkowy na semestr następny, natomiast Regulamin studiów uzależnia ten wpis od liczby niezaliczonych przedmiotów (§ 13 ust 2). Doprecyzowania wymaga również zapis dotyczący korekty liczby punktów ECTS przypisanym poszczególnym przedmiotom (§ 9) – **zmiany mogą dotyczyć tylko i wyłącznie kolejnych roczników.**

Ocena kadry dydaktycznej

Nadzór nad jakością zajęć dydaktycznych należy do obowiązków dziekanów oraz powoływanych przez nich Wydziałowych Zespołów ds. Zapewnienia Jakości Kształcenia. Zapewnienie jakości kadry dydaktycznej obejmuje: walidację kwalifikacji nauczycieli akademickich do realizacji prowadzonych przez nich zajęć dydaktycznych oraz nadzór nad jakością prowadzonych zajęć dydaktycznych. Ocena kadry dokonywana jest poprzez: ankietyzację studentów, hospitacje i okresową ocenę nauczycieli akademickich.

Ankietyzację studentów przeprowadza Wydziałowy Zespół ds. Zapewnienia Jakości Kształcenia. Badanie opinii studentów mogą być prowadzone na reprezentatywnych rocznikach studentów i wybranych specjalnościach. Powinny jednak obejmować wszystkie przedmioty i wszystkich nauczycieli akademickich na badanym roczniku i specjalności.

Wyniki ankietyzacji są analizowane na posiedzeniach Rady Wydziału przed końcem każdego roku akademickiego. Dziekani przeprowadzają rozmowy z osobami nisko ocenianymi.

Przewiduje się uruchomienie elektronicznego systemu ankietyzacji studentów, umożliwiającego pełniejszy dostęp studentów i pracowników Uczelni do Uczelnianego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia.

Hospitacje i monitorowanie odbywania się zajęć są kolejnym elementem Uczelnianego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia. Hospitacji zajęć dokonuje Dziekan Wydziału lub upoważnieni przez niego członkowie Wydziałowego Zespołu ds. Zapewnienia Jakości Kształcenia. Hospitowany nauczyciel akademicki powinien być powiadomiony o terminie hospitacji jego zajęć przynajmniej z jednodniowym wyprzedzeniem. Dziekani mogą też opracować semestralny grafik hospitacji.

Praca naukowa i dydaktyczna każdego nauczyciela akademickiego jest również okresowo oceniana przez Uczelnianą Komisję ds. Oceny Kadry Akademickiej. Nauczycielowi akademickiemu przysługuje odwołanie od powyższej oceny do Uczelnianej Komisji ds. Zapewnienia Jakości Kształcenia. Uzupełniającą formą oceny kadry mogą być też cykliczne spotkania władz Wydziału ze starostami grup studenckich. W spotkaniach tych biorą udział nauczyciele akademicy, którzy pełnią obowiązki opiekunów przedmiotowych grup.

Zasady zapewnienia jakości kształcenia w zakresie poszczególnych modułów reguluje *Procedura walidacji efektów kształcenia*. Niestety pomija ona sam proces dyplomowania. Jest to procedura określająca zadania Wydziałowego Zespołu ds. Zapewnienia Jakości Kształcenia oraz zasad współpracy tego Zespołu z Uczelnianą Komisją ds. Zapewnienia Jakości Kształcenia. Mimo, iż precyzyjnie opisuje ona metody postępowania w zależności od wyników oceny poszczególnych zajęć, to ocena ta wraz z wynikiem hospitacji i okresową oceną pracowników może prowadzić w skrajnych przypadkach do wnioskowania o rozwiązanie umowy, jak również wnioskiem o przyznanie nagrody.

W ramach wykonanej oceny jakości w czasie wizytacji przedstawiono wyniki ankiety studenckiej z ubiegłego roku akademickiego, czyli przed wprowadzeniem obecnie obowiązującego WSZJ. Badania ankietowe przeprowadzono na kilkunastu przedmiotach.

Ankieta zawiera typowe dla takich dokumentów pytania dotyczące przeprowadzonych zajęć, dodatkowe pytanie dotyczy pracy Dziekanatu. Istnieje również możliwość wpisania innych uwag. Prezentowane wyniki ankietyzacji (w formie tabel, w których obliczono liczbę punktów wyrażoną w procentach do liczby jaką można było uzyskać maksymalnie) dają jednoznacznie pozytywną ocenę prowadzonych zajęć na tym Wydziale. Pozytywną opinię o kształceniu również wyrazili studenci w trakcie rozmów, jakie miały miejsce w czasie

hospitacji poszczególnych zajęć. Wyniki tych badań omawiane są na posiedzeniu Rady Wydziału. W posiedzeniu tym uczestniczą studenci i przedstawiciele. Jest to jedyny sposób, w jaki studenci zostają zapoznani z wynikami wypełnianych przez nich kwestionariuszy ankietowych.

Generalnie wadą zaprojektowanego WSZJ brak jest zdefiniowanych procedur naprawczych i oceny efektywności ich działań. W tym zakresie system powinien być dopracowany i poprawiony. Nie sprecyzowano również oceny pozytywnej i negatywnej w ocenie pracowników zarówno dla nauczycieli akademickich, jak i niebędących nauczycielami. W związku z czym mogą rodzić się problemy z obiektywizmem podejmowanych ocen przez Komisje. Należy jednak docenić wypracowanie przez Uczelnię systemu, który tak naprawdę jest obecnie w fazie wdrażania (zatwierdzony został dwa miesiące temu), a więc jego kompleksowa ocena na tym etapie jest przedwczesna, może być dokonana po co najmniej rocznym jego funkcjonowaniu.

Natomiast do tej pory na Wydziale funkcjonowały niektóre elementy systemu zarządzania jakością kształcenia. Jednak były to działania sporadyczne. Jednym z nich są anonimowe ankiety wypełniane przez studentów, dotyczące ewaluacji zajęć dydaktycznych oraz oceny przez studentów pracy nauczycieli akademickich, przeprowadzone w roku akademickim 2010/2011. W latach 2007-2010 ankiety studenckie były przeprowadzane sporadycznie i tylko na wybranych zajęciach, a wobec uzyskiwania prawie 100% pozytywnych ocen ich wyniki nie były upowszechniane. Zdarzały się również ankiety przeprowadzane przez niektórych wykładowców na zakończenie cyklu dydaktycznego dla potrzeb samooceny. Inne działania pro jakościowe dotyczyły hospitacji zajęć przez kierowników katedr, okresowych ocen nauczycieli akademickich, a także modyfikacji i udoskonalenia programów studiów np. wprowadzenia od roku akademickiego 2000/2008 nowych planów i programów nauczania, utworzenia nowych lub likwidacji dotychczasowych specjalności, utworzenia nowych laboratoriów i wyposażenia istniejących w nową aparaturę. W minionym okresie nastąpiły również korzystne zmiany kadrowe i organizacyjne. Zmiany przedstawiane były na posiedzeniach Rady Wydziału oraz Senatu i po zatwierdzeniu były wdrażane przez Dziekana oraz przez podległe mu działy organizacyjne jednostki. Nie stwierdzono jednak konkretnych działań monitorowania uzyskanych efektów kształcenia oraz wprowadzonych zmian.

2). Władze Uczelni na każdym kroku, podkreślały wielką wagę jaką przykładają do współpracy z otoczeniem zewnętrznym. Ma to również swoje przełożenie w postaci jednej z

procedur opracowanych w ramach WSZJK - Procedura współpracy z podmiotami rynku pracy, która dotyczy wyszukiwania interesariuszy zewnętrznych, z którymi warto nawiązać współdziałanie w celu: poszerzenia bazy naukowo-dydaktycznej Uczelni; doskonalenia programów studiów; budowania rynku pracy dla absolwentów PWSOŚ. W celu weryfikacji tej współpracy Przewodnicząca Zespołu oceniającego poprosiła, o zorganizowanie spotkania z interesariuszami zewnętrznymi w drugim dniu wizytacji. Władze Uczelni podjęły się tego zadania i w pełni się z niego wywiązały.

Spotkanie z interesariuszami zewnętrznymi odbyło się w sobotę (24.XI.) o godz. 13.00 i trwało ponad godzinę. Uczestniczyło w nim ponad 20 osób reprezentujących: przedsiębiorców, samorządowców, pracowników instytucji państwowych (Sanepid, Lasy Państwowe, Państwową Straż Pożarną),

Osoby uczestniczące w tym spotkaniu bardzo pozytywnie wypowiadały się o procesie kształcenia na Wydziale Ochrony Środowiska PWSOŚ w Radomiu. W większości przypadków opinie te były oparte na doświadczeniach wynikających z zatrudniania w swoich jednostkach absolwentów tego Wydziału. Padały deklaracje przyjmowania studentów na praktyki oraz chęci współpracy w zakresie realizacji prac dyplomowych. Przedsiębiorcy również wykazywali zainteresowanie nawiązaniem współpracy w zakresie prac badawczych. Z relacji zebranych wynikało, że gospodarka odpadami jest głównym obszarem, w którym występuje zapotrzebowanie na absolwentów Wydziału. Jest to bez wątpienia bardzo ważna informacja dla władz Wydziału odpowiedzialnych za profil kształcenia.

Wśród zebranych było również kilku absolwentów Wydziału, którzy wiążą swoje sukcesy zawodowe z ukończeniem studiów na tym Wydziale.

Władze Uczelni i Wydziału prowadzą prawidłową współpracę ze studentami w zakresie projektowania i realizacji procesu dydaktycznego, Samorząd studencki opiniuje różne dokumenty np. regulamin studiów, plany studiów itp. Poprzez prowadzone ankietyzacje studenci mają wpływ na ocenę zajęć i pracowników dydaktycznych.

Uczelniany organ samorządu studenckiego posiada swoje pomieszczenie, w którym może pracować. Do wyłącznego użytku oddano im komputer. Współpraca na linii samorząd studencki – władze uczelni przebiega bardzo pozytywnie. Reprezentacja studentów w Radzie Wydziału jest zgodna z art. 67 ust. 4 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym.

Zalecenia zawarte w poprzedniej ocenie zostały w znacznym stopniu zrealizowane, między innymi przez wprowadzenie jednolitego SZJK na Uczelni i Wydziale. Ma on pewne mankamenty, ale w ramach korekty można je szybko wyeliminować. Do rozwiązania

pozostaje najtrudniejszy element, przełożenie wszelkich uzyskanych wyników ocen na działania naprawcze, szczególnie te o charakterze personalnym.

Tabela nr 1 Ocena możliwości realizacji zakładanych efektów kształcenia (odrębnie dla każdego poziomu kompetencji).

zakładane efekty kształcenia	program i plan studiów	kadra	infrastruktura dydaktyczna/biblioteka	działalność naukowa	działalność międzynarodowa	organizacja kształcenia
wiedza	+/-	+	+	+	+/-	+
umiejętności	+/-	+	+	+/-	+/-	+/-
kompetencje społeczne	+	+	+	+	+/-	+

- + - pozwala na pełne osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia
- +/- - budzi zastrzeżenia - pozwala na częściowe osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia
- - nie pozwala na osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia

Ocena końcowa 8 kryterium ogólnego znacząco

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

1) Wprowadzony od dnia 1 października 2012 r. Uczelniany System Zapewnienia Jakości Kształcenia w Prywatnej Wyższej Szkole Ochrony Środowiska w Radomiu wraz z Wewnętrznym systemem zapewnienia jakości na Wydziale Ochrony Środowiska jest dobrze skomponowany. Definiuje on podstawowe procedury, w tym między innymi: dyplomowania, oceniania studentów oraz kadry dydaktycznej. Wszystkie jego elementy są precyzyjnie opisane. Stwierdzone pewne rozbieżności pomiędzy opracowanymi procedurami, a istniejącymi już aktami prawnymi mogą być szybko wyeliminowane. Jednak w zaprojektowanym systemie brak jest wyraźnie zdefiniowanych procedur naprawczych i oceny skuteczności ich działań. W tym zakresie system wymaga dopracowania i uzupełnienia. Słabą stroną systemu jest np. brak sprecyzowania, poza rozmową z Dziekanem, zasad postępowania wobec pracowników uzyskujących niezadowolające oceny w ankiecie studenckiej, jak również zasad przy ocenie okresowej pracowników. Ze względu na krótki okres obowiązywania przyjętych zapisów (niecałe 2

miesiące) nie było możliwości weryfikacji praktycznego działania opisanych procedur. Wydział posiada SZJK, natomiast praktyczna weryfikacja systemu będzie możliwa w trakcie kolejnej wizytacji.

Stosowane do tej pory niektóre procedury i narzędzia badające jakość kształcenia (m.in. badania ankietowe studentów, hospitacje, okresowe oceny pracowników) nie były zbyt efektywne w podnoszeniu jakości kształcenia, za wyjątkiem korzystnych zmian kadrowych i organizacyjnych.

2) Bardzo mocną stroną SZJK na Wydziale Ochrony Środowiska jest współpraca z interesariuszami zewnętrznymi. Odbyte spotkanie wykazało duże zainteresowanie pracodawców i samorządowców w kształtowanie procesu nauczania na ocenianym kierunku. W czasie spotkania z interesariuszami zewnętrznymi padały z ich strony propozycje dalszej współpracy, również dotyczącej badań. Wskazywano specjalności, które dają największe szanse znalezienia zatrudnienia na miejscowym rynku pracy.

Władze Uczelni i Wydziału prowadzą prawidłową współpracę ze studentami w zakresie projektowania i realizacji procesu dydaktycznego, Samorząd studencki opiniuje różne działania związane z procesem kształcenia, między innymi plany studiów. Poprzez prowadzone ankietyzacje studenci mają wpływ na ocenę zajęć i pracowników dydaktycznych.

Przedstawiciele studentów w Radzie Wydziału mogą zapoznać się z wynikami ankietyzacji.

9. Podsumowanie

Tabela nr 2 Ocena spełnienia kryteriów oceny programowej

Kryterium	Stopień spełnienia kryterium				
	wyróżniająco	w pełni	znacząco	częściowo	niedostatecznie
koncepcja rozwoju kierunku		+			
cele i efekty kształcenia oraz system ich weryfikacji			+		
program studiów			+		

zasoby kadrowe		+			
infrastruktura dydaktyczna		+			
prowadzenie badań naukowych			+		
system wsparcia studentów w procesie uczenia się		+			
wewnętrzny system zapewnienia jakości			+		

Opracowane przez Wydział Ochrony Środowiska PWSOŚ w Radomiu kierunkowe efekty kształcenia oraz system ich osiągania i weryfikacji wymaga udoskonalenia i uzupełnienia. Wprowadzone efekty kierunkowe przypisano w całości do obszaru nauk ścisłych, dziedziny nauki chemiczne, co powoduje, że wykraczają one poza ten obszar nauki, jednocześnie za słabo zostały zaakcentowane niektóre efekty kształcenia dotyczące środowiska przyrodniczego niezbędne do osiągnięcia kwalifikacji I i II stopnia. Weryfikacji i uzgodnienia z zakresem wynikającym z kierunkowych efektów kształcenia wymaga przyporządkowanie kierunku do obszaru/obszarów kształcenia. Specyfika kierunku „ochrona środowiska” została odzwierciedlona w kierunkowych efektach kształcenia z obszarami nauk ścisłych, nauk przyrodniczych, a także nauk rolniczych, leśnych i weterynaryjnych, natomiast kierunek przyporządkowano tylko do obszaru nauk ścisłych. Konieczne jest zatem formalne przyporządkowanie kierunku oraz wskazanie efektów kształcenia odnoszących się do nauk przyrodniczych, rolniczych, leśnych i weterynaryjnych, a także określenie procentowego udziału punktów ECTS, przypisanych do każdego z tych obszarów.

Zarówno aktualnie realizowane programy studiów (wg KRK), jak i programy studiów rozpoczętych w roku akademickim 2011/2012 i wcześniej uwzględniają niezbędne treści programowe i przewidują możliwość osiągnięcia założonych efektów kształcenia. Jednak osiągnięcie niektórych efektów z zakresu wiedzy i umiejętności (w nowych i starszych programach) może być utrudnione ze względu na niedobór zajęć laboratoryjnych (praktycznych) oraz zbyt dużą ilość zajęć seminaryjnych.

Wydział Ochrony Środowiska PWSOŚ w Radomiu spełnia warunki w zakresie minimum kadrowego, zarówno dla studiów I i II stopnia, a struktura kwalifikacji nauczycieli akademickich zaliczonych do minimum kadrowego na kierunku „ochrona środowiska” oraz ich dorobek publikacyjny umożliwiają osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia, odnoszących się do obszaru nauk rolniczych, leśnych i weterynaryjnych, a także nauk przyrodniczych oraz nauk ścisłych.

W zakresie Wewnętrznego Systemu Zarządzania Jakością do tej pory funkcjonowały niektóre standardowe procedury, które nie były zbyt efektywne w podnoszeniu jakości kształcenia. Podjęte prace w tym zakresie wskazują na korzystne zmiany. Wprowadzony od dnia 1 października 2012 r. Uczelniany System Zapewnienia Jakości Kształcenia w Prywatnej Wyższej Szkole Ochrony Środowiska w Radomiu wraz z Wewnętrznym Systemem Zapewnienia Jakości na Wydziale Ochrony Środowiska po wdrożeniu rokuje pozytywny wpływ na jakość kształcenia na ocenianym kierunku. Mocną stroną tego systemu jest współpraca z interesariuszami zewnętrznymi.

System oceny osiągnięć studenta jest zorientowany na proces uczenia się.

Szczegółowe uwagi wymagające uwzględnienia zawarte są w raporcie.

Analiza informacji zawartych w odpowiedzi na raport z wizytacji (oceny programowej) na kierunku „ochrona środowiska” prowadzonym na Wydziale Ochrony Środowiska Prywatnej Wyższej Szkoły Ochrony Środowiska w Radomiu przeprowadzonej w dniach 23-24 listopada 2012 r.

W odpowiedzi na Raport z wizytacji Władze Wydziału Ochrony Środowiska przedstawiły wyjaśnienia (dokument obejmujący 76 str., w tym 5 załączników) do zawartych w nim uwag, które, jak stwierdzono, będą „niezwykle pomocne w osiągnięciu postępów w realizacji misji i strategii rozwoju PWSOŚ w Radomiu oraz w podnoszeniu jakości kształcenia na Wydziale Ochrony Środowiska”. Wyjaśnienia szczegółowe zawierają opis podjętych działań mających na celu usunięcie uchybień i niedoskonałości oraz realizację zaleceń wskazanych przez Zespół Oceniający PKA w trakcie wizytacji i zawartych w Raporcie. Podjęte przez Wydział działania odnoszą się do wszystkich uwag w ocenie syntetycznej, jak i w poprzedzających ją komentarzach szczegółowych. Na podstawie analizy wyjaśnień do raportu samooceny przez Władze Uczelni można stwierdzić, co następuje:

- strategia rozwoju Wydziału zostanie opracowana na podstawie strategii rozwoju Uczelni (w załączniku) oraz proponowanych zmian w systemie kształcenia do 30 czerwca 2013 roku (Załącznik Nr 5 – Uchwały Senatu PWSOŚ);

- powołana Rada Patronacka PWSOŚ oraz Rada Programowa Wydziału OŚ, z udziałem interesariuszy zewnętrznych (Zał. Nr 5 – Uchwały Senatu PWSOŚ), pozwoli na systematyczną weryfikację programu studiów i doskonalenie jakości efektów kształcenia oraz dostosowywanie ich do aktualnych potrzeb rynku pracy;
- Uchwałą Senatu zatwierdzono zmiany dotyczące poszerzenia obszarów kształcenia o obszar nauk przyrodniczych, nauk rolniczych, leśnych i weterynaryjnych z zachowaniem obszaru nauk ścisłych i kompetencji inżynierskich. Przeredagowane (poszerzone) zostaną efekty kształcenia zgodnie z zaleceniami ujętymi w raporcie powizytacyjnym, z uwzględnieniem nowych obszarów nauk, a realizacja poszczególnych działań z tym związanych odbędzie się wg przyjętego harmonogramu (szczegółowy harmonogram określonych działań zawarto w odpowiedzi na raport).
- Uczelnia uwzględniła wszystkie uwagi dotyczące planów i programów studiów (w tym realizacji praktyk zawodowych oraz proponowanych zmian i zmniejszenia liczby specjalności zarówno na studiach I i II stopnia) przedstawiając nowe poprawione plany (curriculum) dla studiów stacjonarnych i niestacjonarnych I stopnia. Ponadto wszystkie uwagi będą ujęte w obowiązujących planach i programach studiów I i II stopnia od 1 października 2013r;
- niezgodność tematyki części prac dyplomowych z kierunkiem „ochrona środowiska”, realizowanych głównie na specjalności „bezpieczeństwo i higiena pracy” zostanie wyeliminowana poprzez wygaszanie tej specjalności (od roku akademickiego 2013/2014 wdrażane będą zapowiadane wcześniej specjalności, a specjalność BHP zostanie zlikwidowana), a także poprzez monitorowanie procesu dyplomowania (w tym m.in. wcześniejsze zatwierdzanie tematów prac przez Dziekana Wydziału – procedura dyplomowania – Zał. Nr 4);
- dwuetapowe badanie karier absolwentów w oparciu o nowe kwestionariusze ankiety, pozwolą na ich wykorzystanie w celu dostosowania efektów kształcenia do oczekiwań absolwentów i otoczenia społeczno-gospodarczego (Zał. Nr 1 – Badanie karier absolwentów);
- władze Uczelni i Wydziału Ochrony Środowiska podjęły działania mające na celu usunięcie uchybień formalno-prawnych w obszarze spraw studenckich – od semestru letniego została wdrożona procedura przyznawania stypendium Rektora dla najlepszych studentów za osiągnięcia naukowe, artystyczne i sportowe, ponadto z Regulaminu usunięto ustęp par. 3 ust. 12 oraz doprecyzowano treść par. 9 „Uczelnianego Regulaminu ECTS”.
- w zakresie WSZJK w uchwałach Senatu z dnia 9.03.2013 r. (Zał. Nr 5) przyjęto poprawki do istniejących procedur zwiększające ich efektywność, wprowadzono nowe procedury m.in. działań naprawczych, działań zapobiegających zjawiskom patologicznym, działań Komisji ds. Oceny Kadry Akademickiej, organizacji i zaliczania praktyk zawodowych,

współpracy z podmiotami rynku pracy oraz określono metody oceny skuteczności tych działań. Podjęte działania związane z opracowaniem przejrzystej struktury zarządzania kierunkiem „ochrona środowiska” pozwolą na systematyczną weryfikację i modyfikację programu studiów w celu doskonalenia jakości kształcenia i dostosowywania ich do aktualnych potrzeb środowiska studentów, absolwentów i pracodawców.

Wszystkie podjęte działania należy ocenić bardzo pozytywnie. Świadczą one o zaangażowaniu i otwartości Wydziału na rzecz budowania wysokiej kultury jakości kształcenia. Podjęcie natychmiastowych działań udoskonalających i korygujących daje podstawy do podwyższenia oceny kryteriów, a mianowicie **kryterium 2, 3 i 8** ze znacząco na **w pełni**. Jednocześnie zobowiązuje się Uczelnię do przedłożenia Komisji w terminie do dnia 30 września 2013 roku skorygowanych kierunkowych efektów kształcenia, uwzględniających planowane specjalności oraz kart przedmiotów.

Tabela nr 3

Kryterium	Stopień spełnienia kryterium				
	Wyróżniająco	w pełni	znacząco	częściowo	niedostatecznie
cele i efekty kształcenia oraz system ich weryfikacji		X			

program studiów		X			
wewnętrzny system zapewnienia jakości		X			

*Przewodnicząca Zespołu Oceniającego
dr hab. Krystyna Dwucet, członek PKA*